

ИЧ 29
рт.сло
НОО
ФТИ
спортын
түрүү
ысөөн
рук хо
40 ороно
тэйшүү
ахан ба
дамал ко
ээлбэ.
ай нют
-Бэрээ
н хургу
ндын ка
р Алекс
итаяа ору
май шэгн
ёрдох и
н меда
дэб угра
ушөө
едаальн
а юм.
тангата
добо.
анга уба
айна. Эд
Александр
ь Се
ханов
й
Европын
үлөө мур
хотодо ур
адай гур
ондын кл
ер Свет
р Алекс
амта Ро
а кома
агдажа, т
улай дун
ин чемпи
оноо дэл
чемпион
үрүсөөнд
шэгнү
ЕТИКЭ.
үрээшье
үнгэн ат
коммер
эдэбхитэ
хэдээ тэл
алта туй
Улаан-У
эй алба ха
асхооро
ын маст
эгээн К
э үнгэргэ
асхооро
километр
с 15 мин
талажа, и
ган дол
ь респуб
оно. Нүү
ай Ар
үнгэргэг
хооронд
баадаха
н байха
ай сэрэг
етикээр
ээлхын
кт-Пет
үнгэргэг
үрэгэй о
нурида
ов 8 кило
аа, 5-дах
гын мас
й Жулин
байна.
ЖИЖИ
гельс
графин г
блэгдээ.
он: 240-4
ртойгоор
ганхай.
9.
л: үндэст
1 (даагш
дэй) - 2-3

Эхэ найхан нютагаа эд жамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1996
НОЯБРИН
30
Үбэлэй эхин шарагшан
гахай
харын 20
СУББОТО
гарагай 7
№230 (19570)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

1921 оной
декабрин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

ТҮРҮҮШҮҮЛ УРМАШУУЛАГДАБА

Оронгын колхозой таряашад ба малшад ажахын хүдэлмэришэдэй хайндэр эгэлбэ. Колхозой түрүүлэгшэ Дондог Цыремпилов таряа хуряалгын болон ажалай дүнгүүдые согсолон, ажалай дутуу ажилтанууд тухай элдхэл хээ.

В.К.Хазагаев, П.Г.Санжиев гэгшэд үнгэтэ телевизорээр шагнагдаба. Түрүү наалишад Б.Б.Дамдинцыренова, Л.Р.Ринчинова, Т.Ц.Бадмаева мүн лэ япон телевизорээр урмашуулагдаа, гадна ажалай 50 түрүүшүүдэ колхозой правлениин болон профкомой зүгһөө автомагнитола, видеомагнитофон барюулагдаба.

В. БАТОРОВ.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

НЮТАГАЙ ҮЛТЭРЭЙ ХОНИД ОЛОШОРХО

Сайкалийн нарин нооһотой хонида түхэлэй хонидые үлхэ ажал хүүлэй үедэ байка доторнай ябуулагдахытай. Мүн тиихэдэ үбһэ аар дугамаг зарим хуудта шэрхи, сагай хонида балай хамаархадаггүй үлхэ, шэрүүн нооһотой агай үлхэ хонидые болгохо гэхэн шэглэлээр үлхэнүүд абтана. Тиигэжэ үлхэнүүдтэ республикын ажахын ба эдэе хоолой астерстын харюусалгатай үлхэнүүдтэ, БГСХА-гай үлхэнүүдтэ, МЭР-ийн эрдэмтэдэй үлхэнүүдтэ мэргэжэлтэдэй үлхэнүүдтэ Монгол, Хитад үлхэнүүдтэ. Эндэһээ жэл бүри 3-4 үлхэн хони худалдан абажа үлхэн Хүдөө ажахын үлхэнүүдтэ түсэб үлхэнүүдтэ захиалань. Мүнөө үлхэнүүдтэ гол түлэб хусануудые үлхэнүүдтэ абахаар тэдэнэр үлхэнүүдтэ. Шэрүүбтэр нооһотой үлхэнүүдтэ хонида Захааминай, үлхэнүүдтэ Шэбэрэй аймагуудта үлхэнүүдтэ харин үлхэнүүдтэ, Хорин, Хэжэнгын үлхэнүүдтэ мүн лэ шэрүүбтэр, үлхэнүүдтэ 2000-аад хонид үлхэнүүдтэ бии юм гээд хануулаа.

В.Шановаловые ажалхаань болюулха гэхэн хотын горсоведэй депутатуудай шийдхэбэри, мүн Буряад Республикын Президентын Зарлиг хүүлэй үедэ хэды шууяатайб, арсалдаатайб. Республикын Арадай Хуралай хаяхана үнгэрһэн сессии дээршье, тус асуудал зүбшэн хэлсэхэ сагаараншье, депутатуудай олоороо үгэ хэлэхээршье эгээл шухала юм шэнгээр ханагдахаар байгаа хэн. Депутатууд бүхы дээрээ 6 час шахуу сагаа тус асуудалда зорюулаад (Парламентын 1 часай хүдэлмэри 1,5 миллион түхэриг гаргашатай юм ха)— горсоведэй шийдхэбэри баталхагүй, тэрэниие гансал хараадаа абаха, хотын депутатуудта сүүдтэ хандахыень дурадхаха ба тус асуудалаар сүүдэй шийдхэбэри хүлээхэ гэхэн тогтоол абабад. Энэмнай ямар удхатайб гэхэдэ—хаяр мэрэй хунгалта болохогүй, нютагай өөһэдын хүтэлбэри тухай хуулида хубилаалта оруулагдахагүй, мэр байһан В.Шановалов тушаа асуудал ээлжээтэ сессинүүд дээрэ зүбшэн хэлсэхэ болон бусад асуудалнууд болоно. Юундэ ээлжээтэ сессинүүд дээрэ гэбэл—сүүдэй хэрэгэй ямар үни удаан унжагайрдагыень булганда мэдээжэ ха юм.

Мүнөө дээрээ мэрэй уялгануудые урдань тэрэнэй

орлогшонь байһан А.Прейзнер бэелүүлнэ. Теэд албанай элдэб олон асуудалнуудые тэрэнэй шийдхэхэнь хараа байтар хизаарлаатай ха юм даа.

В. ШАГДУРОВ.

ЭТИГЭЛЭЙ ТЕЛЕФОНООР ХАНДАХА АРГАТАЙТ

Хэрбээ хэн нэгэн ямаршьеб даа дутуу дундануудтай ушарбал, гүрэнэй хуули бүдүүлгээр хазгайруулжа байһан баримта мэдээд, тэрэнээ зүрхэ сэдхэхэдээ буруушаан шүүмжэлээ хаа, зоние мэхэлжэ элдэб арга боломжо хэрэглэдэг эмхи зургааниие гү, али фирмые элирүүлбэл—Буряад Республикадахи албан татабарин албанай ба налогово полициин этигэлэй телефоноор үдэршье болог хүнишье, хэдынье сагта хонходожо мэдээсэхэ дүүрэн аргатай. Тиихэдэ, танай мэдээсэлээр шалгалта үнгэргэгдөөд дутуу дунданууд элирүүлэгдэжэ яла тохогобол, бүхы ялын 10 процентнь танда үгтэхэ ёһотой. Хэн хонходооб, мэдээсээб гэжэ хаанашье хэлэгдэхэгүй, дурсагдахагүй жэшээтэй.

Этигэлэй эдэ телефоноудай номернууд гэхэдэ иимэ:
6-34-64, 6-12-55.

Эндэ тэндэ шэбир-набир гэжэ ябахын орондо, этигэлэй телефоноор хандыг.

А. ДОРЖИЕВ,
Буряад Республикадахи
Гүрэнэй налогово инспекциин
мэдээсэлэй албан.

ЭНЭ ДУГААРТАМНАЙ:

Түрэл нютагтаа түрүү зэргэтэй
ЗОНОЙ ТҮЛӨӨ ЗОРИГ 3
ҺЭШХЭЛЭЭРЭЭ

ТОЛМО 4-5

"Буряад үнэнэй" 75 жэлэй ойдо
ТЭМСЭЛЭЙ ЖЭЛНҮҮД 6-7

байгал шадарай нютагүүдта 8

"Буряад үнэн" — 97

ХҮНГЭЛЭЛТЭТЭЙ ЗАХИЛ ҮРГЭЛДЖЭЛНӨӨР

Хүндэтэ уншагшад!

Почтын хэлхээ холбооны федеральна управлениин начальник А.Ц.Ринчиноватай хэлсэхэнэй ёһоор хүнгэлэлтэтэй захилнай декабрь харын туршада хүсэндөө байха болобо. Тиимэһээ хотодо, хүдөөдэнь ажаһууһан уншагшаднай нэгэл адли сэнгээр декабрь соо захиха аргатай:

1 харын — 11010 түүх.
2 харын — 22020 түүх.
3 харын — 33030 түүх.
6 харын — 66060 түүх.

Редакцида ерэжэ, 30 мянган түхэригөөр хахад жэлэй захил хэжэ болохо. 15 мянгаар 3 харын захил хэхэдэнье болохол даа. Гадна дайнай инвалидууд 15 мянган түхэригөөр хахад жэлэй захил хэхэ аргатай.

Хүндэтэ уншагшад! "Буряад үнэнөө" хүнгэлэлтэтэй сэнгээр захихаяа шамдаал даа!

Редколлеги.

ТҮМЭР ЗАМ ДЭЭРЭ АЮУЛГҮЙЕ САХИТ!

Эхэнэй эхинһээ юһэн харын туршада Зүүн-Сибирин түмэр зам дээрэ поездуудай автотранспорттай элдэхэ 12 ушар болоо. Иимэ гэнэ усалай үедэ 5 хүн элэвэр, 3 хүн гэмэлтэһэн, 5 трактор, 6 автомашина, 9 автобус, 6 вагон эбдэрһэн байна. Энэһинһээ боложо, поездуудай ябасада 23 час 40 минута соо забхарлаа. Гэнэ усалнууд имагтал автотранспортын шондой гэмээр болоо гээд тэмдэглэмээр.

Байгша оной эхинһээ түмэр замай переездүүд дээрэ 690 жолоошон дүримүүдые хазгайруулан байна. Эдэнэй 231-ниинь яла түлэхэ баатай болоо.

Светофорой ба абяанай дохёогой хүдэлжэ байгаашье хаа, хаалгатай шлагбаумуудые тойрон гарахые нэдэгшэд илангаяа олон. Мүн дүгэ ерэнэн поездын урдуур гараха ушарнууд хазгайруулануудай 32 процент болоно.

Иимэ гэнэ усал, аюул нэргылхэ гэшэ гүрэн түрын удха шанартай болоо. Ростов-на-Дону хотодо хүүгэдые абаад ябаһан автобусой хохидолдо ороһон ушар шанга хургаал-хануулга мүн лэ.

Манай дистанци энэ талаар ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри ябуулна. Городой, районуудай бүхы автоажынуудта бэшэгүүд эльгээгдээ. 1905 оной Революциин гудамжын харууһалагдаагүй переезддэ

светофорой сигнализаци тодхогдоо. Жердэвэй нэрэмжэтэ үйлсэдэ мүн лэ иимэ зүйл тодхогдохо.

Жэл бүри автотранспортна, харгы ашагалгын эмхинүүдтэй, ГАИ-тай суг переездүүд шалгададаг. Теэд иимэ шалгалтануудта хабаадаг городой эмхинүүд олон тээ харгын тэмдэгүүдые табиһагүй, эрилтэ бэелүүлнэгүй. Энээидэ анхарха шухала.

Автотранспортын жолооншодто иимэ нэргылэмжэ-хануулга хэмээр: поездуудай урдуур түргэдэн гарахаяа бү яарыг, харгын аюулгүйе сахит! Ами наһанай хэрэг ха юм.

Н. АЛЕКСЕЕВ,
Улаан-Удын түмэр замай
дистанциин начальник.

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбан хоёрдохи сесси

ОЛЗО ХААНАНАА ОЛДОХОБ?

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбан хоёрдохи сесси дээрэ хори гаран асуудал харагдажа үзэгдэнэ, тэдэ асуудалнуудаар зохио шиндэхбэринүүд абтаһан байна. Арадай Хуралай депутатууд дүрбэдэхи үдэрөө сугларжа, сессийн зүбшэхэ зүйлдэ оруулагданан удаадахи асуудалнуудыг хаража үзэбэ.

Арадай Хуралай депутатуудай диназньи оорынгоо уялануудыг жэниэдэгүйгөөр дүүргэдэг гэшэ ааб даа. Гэбэшье, Арадай Хуралай депутатуудай дунда сессидэ байдаггүй, саг үргэлжэ хожомдодог, сессийн хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаггүй хүнүүд бии гэжэ мэдэрхэ ёһотой болонобди. Арадай Хуралай мандатна комиссийн түрүүлэгшэ В.Ф. Калашников депутатуудай сессидэ хэр зэргээр хабаадаг тухай мэдэсэл хээ. Тус мэдээсэлы республикын газетэнүүдтэ толихо гэхэн шиндэхбэри сесси абаба.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.Д. Карнышев "Хуули гаргалгын ажал ябуулгын байдал багсаананхи хараа шэгэлэнүүд тухай" элидхэл хээб. Буряад Республикын Арадай Хурал олон шэнэ хувилнуудыг хоёр жэлэн туршана баталан абаа. Баталан абтахаар хараалагданан хуулинуудай проектүүдэй 90 процентые баталан абажа, энэ талаар үндэр дунгүүд туйлагданан байна гэжэ элидхэлнэ онсолбо.

Российн Федерацийн бусад субъектүүдэй хуули гаргалгын ажал ябуула тухай элидхэлшын хөөрэншинь найшаалтай байба.

Жэниэдэхэдэ, Саха (Яхад) Республикын парламент "Хилын саагуур айналын дүрим" баталан абтан байна. Гэхэ зуура манай республикын олон хүнүүд Америкэнээ эхилээд, Тайвань хүрэтэр айналжа, республикын бюджетдэй мүнгэ үбэртэдэг, үридэг болоһоор үншэй гээд мэдэжэ ааб даа. Тэдэнэй айналын дүнгүүдыг хэнишье мэдэжэгүйн харамтай гээд онсолхо ёһотойбди. 1995-1996 онуудта манай республикаһаа хэды хүн Америкэ онгожо ерээб, зондо аша тунатай ямар юумэ асарааб, ямар шэнэ юумэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэб гэхэн асуудалда харюу үгэжэ шадаха хүн даб дээрэ олдохогүйл байха гэжэ сэхэ хэлэхэдэ зүб болохо.

Буряад Республика доторхи Российн Федерацийн Пенсионно жасын отделение эрхилэгшэ П.А. Улаханов пенсийн саг болзортонь түлэхэ талаар ямар хэмжээнүүдыг абадаг тухайгаа дэлгэрэнгүйгээр тайлбарлажа үгөө. Тэрэнэй элидхэл сооһоо ойлгогдоһон юумэ гэхэдэ, пенсионно жасада мүнгэ түлэдэг предпритинууд болон эмхи зургаануудта шанга эригтэ табидаг, шангаар хинагдадаг болоһон юм байна. Гэбэшье, ямар нэгэ шэнэ юумэ нэбтэрүүлэхэ, пенсийн саг соонь түлэдэг болохо талаар үшөө ямар хэмжээнүүдыг абахаар хараалдаг тухай хөөрөөгүй.

- Эгээл хамгаалга багатай, бүхы наһан соогоо

ажаллажа гараһан, хүн зонийнгоо дунда хүндэтэй болоһон пенсионернүүдтэ саг болзортонь пенсийн түлэдэг болохын тула нөөсэлгын, кассануудыг үргэнөөр хэрэглэдэг болохо шухала, - гэжэ тус элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадан Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ В.Б. Саганов тэмдэглэбэ. Юундэб гэхэдэ, Пенсионно жасын отделение эрхилэгшэ элидхэл соогоо нэгэшье найн дурадхал оруулаггүй ха юм. Үнэхөөрөөшье, бодомжолоод үзэхэдэ, пенсионернүүдтэ пенсийн саг болзортонь түлэдэг болохо арга боломжо олдожо магад гэжэ тэрэнэй хэлэнэн үгэнүүдыг шагнажа

хуухада тобшолол хэхээр байгаа хэн.

Арадай Хуралай депутат А.С. Шилов пенсионно жасын отделение хүтэлбэрилэгшэдэй олонийн өөртөө коттедэ болон байрануудыг баридаг юм гэжэ шүүмжэлэбэ.

- Бидэ эндэ, Арадай Хуралай сесси дээрэ республикынгаа экономико найжаруула талаар элдэб дурадхалуудыг оруулжал байдаг гэшэбди. Жэшээлхэдэ, байгаагийн байлигуудыг найнаар ашагладаг болохо асуудал бүхы сессинүүд дээрэ хэлэгдэдэг, тэдэ манай республикын Правительство нэгэшье хэмжээ абадаггүйн гайхалтай, - гэжэ тэрэ нэмэбэ. Гадна манай Правительство миллиард түхэригтэ шэнэ хүнгэн машинануудыг абаба гэлсэдэг, мүнгөөр ехээр дутадажа байха үедэ юундэ нимэ гаргашанууд хэгдэхэ болоо юм гээд үгэ хэлэннэ тон зүбөөр тэмдэглэбэ.

Арадай Хуралай депутат И.Н. Егоров үгэ хэлэхэдэ, олзо оршо оруула талаар бүхы оролдологоо гаргаха болообди, Москваһаа мүнгэ хүлээгээд, сагнай хооһоор халажа байна гээб. Экономико ба социальна ажаруудыг хүтэлбэрилэн онсо гүрим манай республикаһаа ехэ аша туһа асарха ёһотой гээд эгигэнэб гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Буряад Республикада харин гүрэнүүд юундэ мүнгэ номолногүйб юундэ хамтын предпритинууд хүдэлнэгүйб гэхэн асуудал олон депутатууд табиа. Республикынгаа бюджеттэ олзо оршо оруула арга олоогүй хаа, мүнгэгүй зандаа үлэхэбди гээд Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И. Семёнов оло дахин хэлэб хэн.

Арадай Хуралай депутат М.П. Рябов эдүүрыг хамгаалгын эмхи зургаануудта тохёолдоһон бираггүйхэн байдал тухай хэлэб. Республикнса больницын байдал мүн лэ ондоо бэшэ. Үбшэн хүнүүдтэ тон хэрэгтэй эм дом, элдэб түхээрлэгнүүд, эдэ хоол болон бусад дутадаг болон байна. Гэбэшье, бидэ бүхы үбшэн зонийн ямаршье эрилтэггүйгөөр, мүнгэ һан абангүйгөөр аргалдаг зандаа байхабди гэжэ найдуулаа.

Арадай Хуралай сесси дээрэ бюджетдэй халбаринн хүдэлмэрилэгшэдтэ салын хүлгэ үгэхэ талаар Правительствын ямар хэмжээнүүдыг абажа байһан тухай республикын Правительство Түрүүлэгшын нэгдэхэ орлогшо В.К. Агалов хөөрөжэ үгөө. Байһаа оной дүүрэтэр трансфертээр бүхы мүнгээ абаа хаа, энэ талаар байдал найжарха ёһотой гэжэ тэрэ хэлэб.

Сесси бүхы асуудалнуудаа зүбшэн хэлсээд, хүдэлмэригэ түгэсхөө.

С. ОЧИРОВ, манай тусхай корп. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатууд Ю.В. Марактаев (зүүн гарһаа), А. Д.-Р. Цыренжапов, Б.Д. Доржиев; сессийн үгэдэ.

С. БАЛДУЕВАЙ, В. МАТВИЕВСКИЙН фотонууд.

Дэлгүүр: ажабайдал, ажал хэрэг

ЗОГСООНО БЭШЭ, АЛМАНА

Улаан-Удын мяха-консервын комбинат 1937 оной август нарада хүдэлгэгдэжэ эхилэн намтартай. Эсэгэ ороно хамгаалгын Агуухэдэйнай үедэ Улаан армийе эдэе хоолоор хангалгада ехэ хубитайа орууланайнгаа түлөө шагнагданан СССР-эй Гүрэнэй Обороннын Комитедэй Туг мүнөөшье хадагалагдажа байдаг.

Удаадахишье жэлнүүдтэ саг үргэлжэ, продукциягаа шанар найжаруула, сагтаа таарам бага зэмсэгүүдээр, элдэб орёо түхээрлэгнүүдээр хангажа, хүсэ шадалаа ехэдхэхэ талаар ехэ амжалтануудыг туйлаа. Мүнөө жэлэй туршада 130 миллиард түхэригтэй эрьсээ хэхэ шадалтай нээмэл түхэлэй акционернэ "Бурятмясопром" бүлгэм гэжэ нэртэй болонхой.

Зааа талаһаань харахада, шэнэ баригдажа байһан колбасагай заводой огторгой тулама үндэр байһан тус предпритида һур жабхалан оруулан шэнги найханаар харагдана. Гэхэтэй хамта... Энэнь үнгэрһэн баян сагай хүшөө болон хэтэ мүнхэдөө үлэхэдөөшье гайхалгүй.

—Колбаса үйлэдбэрилдэг хуушан заводойнай байра аюулай хэмдэ хүрэтэрөө мууданхай. Шэнэ завод 1994 ондо хүдэлгэгдэжэ эхилэхэ гэжэ түсбэлэгдэн байгаа. Российн Президентшье энэ хэрэгтэ туһалхаб гэхэн юм. Мүнгэн наһай дутадаһанһаа боложо, гансал гадар талан бодхоогдоо, һалхи, бороодо зосоо талынь муудхаахагүйн тулада өөһэднгоо хүсөөр арай шамай хушаа болообди. Барилгашаднайшье тэндэхэ ябцанхай. Манай республикаһаа байха, Российн Федерацишье гүйсэд мүнгөөр хангажа энэ объект дүүргүүлэхэ гэжэ найданагүйб. Ехэл мүнгэн хэрэгтэй, — гэжэ акционернэ "Бурятмясопром" бүлгэмэй ахамд инженер Н.Ф.Поспелов хэлэб хэн.

Колбасагай заводто ороходоннай, хүдэлжэ байһан зон хомор. Хэдэн студень шанашад лэ харагдана.

—Колбаса гүрэн муудадг зүйл гэшэ ааб даа. Зоний хэрэгсэлхээ үлүүе үйлэдбэрилөө хаа, предпритиннай гарзада орёхо болоно. Нийтэ зондо мүнгэнэй үгы хада хүдэлмэригэдөө тараагаад байһабди, — гэжэ директор А.В.Скворцов тайлбарлила.

—Колбасагай үйлэдбэри

зогсоогоо һэнгэлэйг. Консервы завод юундэ хүдэлнэгүйб?

—Зайн гал, дулаан боло уурал хиһа газар халгаахагүй гула булгынь зогсоох ушартай болонго. Нэгэ завс хүдэлгэхын тула компрессо котельнээс бүхыдэн хүдэлгэ ёһотой бологдоно бшуу, — гэж ахалаһаа технолог М.А.Корова харюусана. Консервын оорыншье үнэ сэн ургуулахагүй тулада нимэ арга хэрэглэжэ гэшэ. Акционернэ бүлгэм болоходоо эсэсэй дүнгөөр гэггүй, үйлэдбэрилһэн юумынгуе худалдан болохынь харада "зоори эзэтэй, мүнгэн тоотой гэжэ мэдэдэг болоо гэшэ бээ.

Урдань ажалай түрүүшүүд урагшаа ханаатай, хүтэлбэрилэгшэдтөө дэмжэлгэтэй зондо тоолодог болэй. Мүнөө бутанга зэргэ оролдон хүдэлдэ болохдоо, Клара Бабуева, Галин Ширёбокова, Тамара Шестакова гэхэшэлэн 20-30 жэлдэ ту предпритида таһалгаряагүйгөөр хүдэлһэн ветерануудайнга нэрыг хүндэлэн дурдана.

Студень шанаша эхэнэр нүүдтэй хоорэлдэхэдэ, хэжэ байһан ажалараа ханааги:

—Манай бүлгэмэ хүдэлмэригэдэй салынгай дунда зэргэн ехэ бэшэ юм. Оройдоо 700 мянга болодог. Гэбэшье гээгдэхүүлэнгүй үгтэдэг хадан миллионшошье үлүүгээ ханадагбди. Ондоо тээ хаана соогоо салын үгтэжэ байгаа юм, — гэжэ ажалай ветеран Лилия Ивановна Корниенко нооргэдэнэ.

Миний ябаһан үдэр предпритида нэмэлтэ гарза хэхэгү гэжэ ажалаа зогсоонхой байла. Энэ эзэн янзаар хандасра мүнөөдэрэй гурим. Дэлгүүр хэрэглэсын зэргээр, хүлгэ хүсээ гамнаа ажалаа аргатай байһандаа хүдэлмэришэднэй эгигэнхэйшье, урмагайшье.

Т. НИМБУЕВ
ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа) технолог М.Королькова, студень шанашаад Н.Красикова, В.Лобанова, А.Корниенко гэгшэдтэй хоорэлдэжэ байһан колбаса хайрсаглагша А.Красикова, Н.Борисова, Т.Кондакова.

Авторай фото

—Занди Замбалович өөрын онсо габьяатай юм. Ушарын гэбэл, аяар 25 жэлэй туршада ажахын табан түрүүлэгшэнэрэй орлогшоор хүдэлөө. Тоолоо наа, Дашибал Дамбаевич Дамбаевтай 3 жэл, Дамба Биндарович Биндаровтай 2, Бато Дашиевич Мижитовтэй 2,5, Герасим Бугаханович Сибидановтай 2,5, Цырен Семёнович Семёновтой 15 жэл хүдэлжэ гараа. Ажахыда хэрэгтэй зүйл бэдэрхэ, олоходоо бэрхэ, үдэр, хүниие илгангүй отара, фермэнүүдээр ябадаг эмхидхэлшэ байгаа гэжэ нютагайхиднай мэдэхэ,— гэжэ акционернэ “Бурятагропромпроект” бүлгэмэй директор Д.Ц.Будаев хөөрөө нэн.

Занди Замбалович өөрөө тэрэ үеые иигэжэ дурсаба:

—Нийтын түлөө ябагдаал даа, юухэлэхэб. Илангаяа олон ажахынуудай “Знамя Ленина” колхоз болон хамтарһанай удаа захигүй юумэн хэгдээ гэжэ һананаб. Түгнэ, Сүхын

тушаал юм. Ухамайша ханаамгайгаар, үүсхэлшээр, нарин нягтаар хэрэгээ бүтээгээд ябахадань, табан түрүүлэгшэнэрэй нэгэ-нииньшье Занди Замбаловиче ондоо хүнөөр хэлгэхэ бодолдо абтаагүйл. Энэ хадаа манай нютагай хүндэтэй ветеранай сэхэ сэдхэлтэй, сэбэр ханаатайе, хүтэлбэрилэгшэ, эмхидхэлшын ульһатай байһыень гэршэлнэ,— гэжэ нютагайнь хүн, Цырен-Дондок Жамсаранов хөөрөө нэн.

Занди Замбалович үнгэрһэн жэлнүүдые дурдахадаа, наһан түргэн лэ үнгэрдэг байна даа гэнэ. Ажал гээд сүлөө забдагүй ябаһандаа гү, амараг хани

ХҮЛ ДЭЭРЭЭ ГАРАХААР

Һаяшаг Тарбагатайн аймагай хүдөө ажахы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн болоо. Тэрээндэ аймагай таряашадай ажахынуудай нэгэдэлнүүдэй, колхозуудай болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, үйлэдбэрийн түрүүшүүд хабаадалсаа. Аймагай өөһэдүн хүтэлбэрийн толгойлогшо М.В.Михалёв зүблөөе нээжэ, элидхэл хэжыень гулваагай орлогшо В.А.Чебунинада үгэ үгэбэ.

Тэрэ аймагайнгаа хүдөө ажахын мүнөөнэй байдал тухай тогтожо хэлээ. Энэ һалбарыда бүхыдөө үйлэдбэрийн үрэ дүнгүүдэй доошоо орожо, олонхи зоной ажабайдалай хүндэхэн боложо байбашье наань, илангаяа тарьян ажалда зааха найдал түрүүлээр юумэн би боложо байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Эндэхи ажахынууд үнгэрһэн хабар-зунинь орёохон уларилтай байһан энэ жэлдэ бүхыдэнь 160,7 мянган центнер тарьяа сохёо гэхэ гү, али урда жэлэйхихээ 12 процентээр ехэ ургаса абаа. Сэбэр паар һайнаар элдүүлһэнэй, бага зэргээн минеральна үтгэжүүлгээ зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар таряашадай ажахынуудай “Маяк”, “Россия”, “Авангард” нэгэдэлнүүд тарьяалангай гектар бүриһөө 13,5-14,5 центнер тарьяа хуряагаа. Тэрэһэлэн таряашадай ажахынуудай Ленинэй нэрэмжэтэ нэгэдэлэй зөөнөө даагша Н.К.Рымарев гектарай 103 центнер хартаабха, “Искра” колхозой огородһон В.П.Баранова, Г.А.Дмитриева гэгшэд гектарай 470 центнер овоц ургуулжа абаа.

Бүхы дээрээ энэ жэлдэ аймаг соо тарьян ажалһаа 1,9 миллиард түхэригэй сэбэр олзо абтахаар хүлээгдээр.

Гэхэтэй хамта, бүхы ажахынуудта мал ажал үшоол доройтонги байһаар гэжэ тэмдэглэгдээ. Жэлэй үнгэрһэн үе соо аймагай хамтын ажахынуудта бүхыдөө 401 тонно мяхан, 2830 тонно хүн үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али энэнь нёдондоной арбан барынхиһаа 20 процентээр бага байба. Ажахынуудта адууһа малай тоо толгойшье хороогдоһоор.

Иимэ эрхэ байдалдашые үхэр малаа ехэ үсөөлөөгүй, ашаг шэмыень доошолуулаагүй байһан ажахынууд эндэ бии.

Тэрэл “Авангард”, “Маяк”, Ленинэй нэрэмжэтэ нэгэдэлнүүд энэ талаар онсолон нэрлэгдээ.

Тобшолон хэлэбэл, мүнөөнэй орёо бэрхэтэй, али бүхы юумэнэй дугалдажа, дэлгүүрэй харилсаанай хатуухан эрхэ байдалай ороод байхада, хүн зоноо зүбөөр элсүүлэн, арга боломжоёо шадамараар хэрэглэһэн хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй хүдэлдэг ажахынуудта муу бэшэ үрэ дүнгүүд туйлагдана. Тэдэнэй тоодо “Авангард” ОКХ-гай (түрүүлэгшэ П.Т.Кушнарёв), “Маяк” ОКХ-гай (түрүүлэгшэ М.А.Хамуев), Ленинэй нэрэмжэтэ ОКХ-гай (түрүүлэгшэ И.А.Петров) болон бусад нэрлэгдээ.

Зүблөөн дээрэ олон хүн үгэ хэлээ. Ажалай түрүүшүүлдэ Хүндэлэлэй грамотанууд болон мүнгэн шангууд барюулагдаа. С. ТЮЛОКИН.

Түрэнэн нютагтаа түрүү зэргэтэй

ОНОЙ ТҮЛӨӨ ЗОРИГ ҺЭШХЭЛЭЭРЭЭ

ад жэлэй туршада эмнай үе-үе болоод, элнүүдые, зураг-ые толилуулжа байдаг бэшэгшэ Занди Замбалович хаярхэдэнь, хайшан гээд шитай холбоогой нтухайнь хөөрэлдэжэ, раарнь һонирхоо

Занди Замбалович, ые олон хүн газетэдэ һэдэбтэй байдаггүй. шарһаа гартаа гуурһа хэмтэ?—гэбэб.

Һандаа нютагтаа даа, юу хээ эрээһыем ээдкомой түрүүлэгшэ Очирович Цыбигов газетэдэ бэшэхыем һанан юм. Туршаад Ородооршые, Ородооршые... Тиигэжэ Шэбэрэй аймагай корреспондент Ширдармаевтай һанан хүм. Намаяа даа, бэшэжэл байгыт мүнөөшые уулзаа наа, һибхал байха,— гэжэ Замбалович харюусаа

н дэлхэй дээрэ аяар бадахыа жэлэй дүрбэн һалгэсые угтаһан энэ ажабайдалай дүршэл ёһотой гээд даадхёо нэн. Бар Хушуун-Үзүүртэ аяар хүүгэдтэй Намсарайн шында түрэнэн ортай юм. Түдэб ба лама Занди гэжэ гөө бэлэй.

Һадам Замбала, Зандара, аханартам Захирагша гэхэн үүдые үгэнэн юм.

Шогсон унзад—ехэ хүн байгаа даа. Үгытэй айлай үхибүүн нэм. Айлай мал адуулаад, айраг тараг уугаад, ородуудта юу-хээ барилсаад, хамһалсаад, амьяа залгаһаар томо болообди.

Хамтаралай хаһа буужа, одоошые жаргаа нэмди. Зэмьее табяад, энэтнай клуб гээшэ гэжэ бидэнэрые оруулаа. Үдэрын газар хахалаад, гар хажуураар үбһэ сабшаад, үдэшэндөө наада хээд, хүниие хүнилэн хатаралдагша бэлэйбди. Түгнын Сугай дээрэ олониие нэгэдхэжэ, латаар зааһан юм. Үзэг, бэшэг таниха болоод, нютаг дээрээ зоноо һургааб. Хяагтын суута улаада хоёр жэл ябалсааб. Колхозойнгоо 30 моригтой Улаан-Үдэ ерээд, эндэһээ ашаа Хяагта руу зөөдэг, тэндэһээ Монголой ноһо, арһа наашань асардаг байгаабди,— гэжэ Занди Замбалович хөөрэнэ.

1934 онһоо З.З.Замбалов хоёр жэлэй сэрэгэй албанда ябаһан юм. 1936 онһоо 1940 он болотор Халхин гол, Хасан нуур шадар албанда ябаа. Харин дайнай эхилхэдэ, түмэр замай тусхайлагдамал полкын бүридэлдэ оруулагдаад, зүүн тээһээ фронтхүрэтэрашаа зөөлсэдэг нэн. Нарин нягта, эд зөөридэ эзэн хандасатайень сэгнэжэ, складые даагшаар томилоо бэлэй.

Дайнай дүүрэмсээр нютагаа бусажа, нэгэ жэлэй туршада сомон зүблэлэй түрүүлэгшээр ажаллаа. Удаань колхозой түрүүлэгшэ, орлогшо, бухгалтер, парторг— олон тушаалда ябаа.

Булаг, Улаангирта, Хохюуртын Булаг, Харгаанһата, Номто Шэбэр, Калиновка, Дээдэ-һугай гээд хуу нэгэдээ ха юм. Юрэдөөл, хахад Түгнэ нэгэ ажахы болоо нэн. Жаргалантаһаа Сүхын Булаг хүрэтэр, нэгэ зааһаа нүгөө захиадань хүрэтэр аргагүй ехэ зайтай ааб даа. Морёо унаад лэ, үдэр, хүнигүй ябаа гүбши.

Цырен Семёновичтой эгээл олон жэл соо хамта хүдэлөөб. Аргагүй хурса хурдан бодолтой, холуур хараатай түрүүлэгшэ байһан юм. Иимэл хүнэй хүтэлбэри доро манай колхоз республика дотороо сууда гараһан. Ямар нэгэн барюубшатай даабари дүүргээд, эсэшэнхэй ерэхэдэм, намайгаа саг дары гэртэм эльгээхэ. Хоёр-гурбан үдэр бээе амаруулаад ерэ гэхэ. Тиигэжэ зүбшөөхэ толгойлогшод үсөөн ааб даа. Бэрхээр хүдэлдэг зоноо гамнадаг, һайнаар хандадаг байгаа. Нэгэшые дахин хоорондоо хэрэлдэжэ үзөөгүй, шийдхэхэ юумээ шийд даруугаар шийдхээд лэ байдаг нэмди. Тэрэ үедэ барилга ехээр хэгдээ. Жэшээлбэл, Хушуун-Үзүүртэ хоёр дабхар һургуули бодхоохын түлөөхэдыябагдаа нэм. Хирпиисэ, шифер дууһашаха. Кабанскын аймагһаа зөөхэбди. Ажахын ажалда заха гэжэ байхагүй.

Үнэхөөрөөшые, үнэн орлогшын үүргэ сэгнэшэгүй ехэ гэжэ олон баримтанууд гэршэлдэг гээшэл.

—Түрүүлэгшын орлогшо гээшэ хүндэ ямбын тушаал бэшэ, табиһан зорилгоёо туйлахын тула тулажал гараха

Долгоржаб Цыреновнатай арсалдаха гансашье үгэгүй, ан-бун ажаһууһандаа гү— ажабайдал хүндөөр нэгэтэшые ханагдаагүй. Хүбүүн басаган хоёроо хүнэй зэргэдэ хүл дээрэнэ гаргаа, аша гушатай болоо.

—Долгоржабни нэгэ хазгай үгэ намда хэлээгүй. Ходол ханааем үргэлсөөд лэ, зөөлэн үгөөр, зөөлэн хоолоор найжалаад байгаа юм. Мордохонһоонь хойшо үгылжэ, ехэшые зобооб даа. Иигээд эжэл хоёр ами нэгэн болошодог юм байна. Долгоржабай зэргэ иимэ һайн хүн ондоо хаанашье үгы хадаа. Хайратай даа, нүхэрөө үгылхэдэм, хайратай,— гэжэ Занди Замбалович сэдхэлээ уудалан хөөрэнэ.

Мүнөө Цыренцоо басагантайгаа хүрьгэн-тэнэйдөө городой болбосон, дулаахан гэртэ ажаһууна. “Үнэн” һониноо уншаһан даа. Сэдхэхэлээ ханаажа... Бэшэхэш гэхэдээ, ээлтэйхэн хаб. Наһанай ехэ мэдэрэгдэхэл байна. Баян Улаандаа, һама, Дархан Улаандаа мүргэжэ, зоной байдал һайжарһай гэжэл зальбарнаб”—гээ бэлэй. Түрүүлэгшын орлогшын тушаалда түбэггүй шударгыгаар хүдэлжэ гараһан Занди Замбалович зоной түлөө зориг нэшхэлээрээ ябаһанай ашата буянгаа үшөөшые олон жэлдэ эдлэн ажаһуугыт даа гэжэ хүсээл.

Галина ДАШЕЕВА.

ОНДО ОРУУЛЖА ШАДАА ҺААМНАЙ...

Һамнай үдэнэ, үглөөгүүрнь жабарлаад, одоолшые хүйтэнэй эбэ гэжэ мэдэхээр болоо.

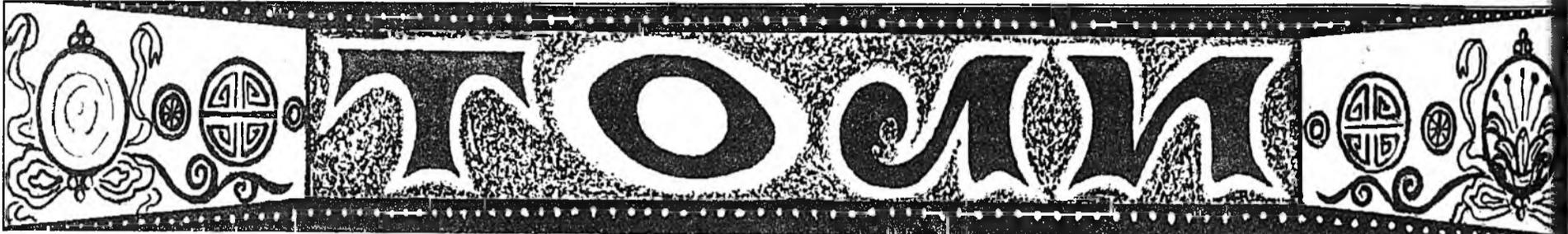
Жэлдэ манай Добо-Енхор нютагай таряашадай ажахынууд рысын айлууд малайһаа эдихэ үбһэ хулһа муу бэшээр үбһэрэе гамтайгаар гаргашалха, хайшаншые гэжэ бүхэли хүргэхэ гэжэ оролдохо саг ерээ. Малаа, хонидоо мүнөө өлөөниинь эдөөлүүлнэ, бага-сага адуулабди. Нүшинь дулаан

байрада хонуулабди.

Малайһаа үбэлжэлгые һайнаар үнгэргөөл наа, мяха, һү горитой абаха, худалдаха, хурьга тугалшые олоор түлжүүлхэ ха юмбибди. Мүнөө сагта гансал малай продукциин ашаар хүдөөгэйхид ажаמידарһаһаа ондоо аргагүй шахуу болоод байна бшуу.

Д. САНГАЖАПОВ, хүдөө бэшэгшэ.

Загарайн аймаг.

ХҮН ТҮРЭХЭДӨӨ, умай сооһоо шашхаһаар г а р а д а г Шашханшьегүй яаха нэм. Хүйтэн халууе үзөөгүй, жаргалай оронһоо ерһэн хүн. Тиймэл даа. Намайе, шамайеиш аба - иимэ найхан дулаан орон сооһоо, хүйтэн ондоо орон хангайда буухадаа, хэмнайшые шашхаха, бүтэхэ, амидаха-энэл ха юм даа. Ямараар хүн түрэнгүйб даа, ай бурхан. Хүйтэ халууе үзэхэеэ ерһэн хүн.

Энэ дэлхэйн жама ёһо. Хүн түрэлтэй бэе хүдэ орожо, хүн болоно. Хүйтэн халууе, гашуун амтагайе, газар шабар гэхэ мэтые амандаа асаран туршажа үзөөд, халахаяа ойлгожо, халахайһаа айжа, унажа дуһажа ябагдаһан - баран адли хүн түрэлтэн.

Хүд дээрэе үндыжэ, хүтэл боориёо харанабди. Хүн бэеэ бөлжэ, хүнэй түрүүшын дуранай амта үзэнэбди. Дуулим сэсэригтэ дураараа гүйһэн үрээ, эминг хурганабди. Эрэ хүн эршэ орожо, эхэнэр хүн дэлхэйе шэмэглэжэ, эхын жаргал эдлэхэ, эдир залуугай эхин наһан хэды найхан бэ даа!

Энэхэн наһан... Эжы, абын элшэгүй элшэ дүлөөр мандаһан эгээл найхан хургаал эли тодо наран мэтэл.

Тээд энэ мүнхэ хургаалые эрьежэ юундэ харанагүйбибди? Эхэ эсэгынгээ урдаһаа хаа яа ама алдажа, үлүү үгэ дуугараад, хүйтэл гуйха, айха элшэхэ шарайгүй болошоод, гараа һарбайгад һөөргөө орохон. Ороходоһни, үнөөхил хүхюу зандаа утгажал абаха, сайгаа хэжэ үгэхэдөө, урдаһааһни илдам зөөлэхэнээр хараха. Эсэгэ хүн шэмэрүүншые хаа, энээгээд лэ, юунэйш болоһые мэдээгүй юумэндэл, өөрынгөө ажалые хэжэл байха. Эхэ эсэгын табилан ха юм даа.

Иимэл даа, эрьелдэжэ байгаа юртэмсэ. Эдир залуу наһандаа хаа яа энэ дэлхэйдэ хүнэй тархи эрьедэг. Обоорһон олон зон соо орошоод, охор һүүлээ үргөөд, оншоо алдажа, соһор гэнжэһээ таһарһан нохойдол, олдиг муухайгаар аашалһабди. Нургуули һударай гэшхүүрэйнь табсан бүхэниие аалиханаар дабан үгсэнэбди. Ямар байдалда, ямар нүхэдөөр нүхэсөөбши, тэдэнэрээрэе уулзажа, уяржа,

баяраа хубаалданабди. Хүн бүхэн ухаан бодолойнгоо талаар адлинууд бэшшые хаа, хүн! Хүнэй досоодохи эльгэ, бөөрэ, зүрхэниинь адли нэгэн. Тээд нэгэ нэгээе хүгэжэ, наншажа үбшэн болгонобди. Үгышые хаа, "үхэ" гэжэ үхэдэлэй хараалаар хараанабди. Нэгэ нэгэнэйнгээ ноён болоходо, нохойһоош дороор долёнобди. Урда хойнонь гүйжэ, унатарая унтаагүй ябанабди. Ямар нэгэ

мүлжэхэһөө наагуур аашалха. Алта мүнгэнэйнгөө түлөө аха дүүгээш алахаар аашалдаха, алаха занаха ушарнууд һүүлэй үедэ газетэнүүдтэ бэшгэдэнэ. Худал хуурмаг зугаа гаргажа, хулгай хэжэ, хүршэ айлаа тононобди. Хүнгөөр олзолжо, үнэтэйгөөр худалдажа, бэе бэеынгээ гашуун хүлһөөрөө олоһон мүнгые доло шобто һаанабди. Үншэн үлбэр үхибүүдтэ үгэхэ туһалха,

ябаһан хүн. Тийхэдэ үшөө нэгэ нүхэрөө дурдаха дуран хүрэнэ. Баһал харгы замынь мүнөө дурдааша хүнтэй адли. Тээд үбшэн гээшэ хүнһөө һурадагүй ха юм даа. Али талаһааш ержэ дайрахыень хэн мэдэхэб. Хатуу зэбүүн саа үбшэн. Энэ үбшэндэ нүхэрни дайрагдашоод, хэбтэрин болошонхой. Хүл дээрээ ябахадань урда хойнонь гүйлдөөшэ зон байгаал юм ааб

ааб даа. Муудаха, хууш мэдэн гэхээш нэгэтэ зөөриеш ообоол, ообо моодоһоо гараа үхибүүдһни, аша гушанаһ ханааба хонхосог соо хаяа аһаажархиха. Юунэй т юушые үзэнгүй олзын т ооһор хүзүүндэ хээд яб гээшэб гэжэ ханахаш. Хараад үзэе шоргоолз бутые. Хэдэн мян шоргоолзод өөр өөрынажа

Сэдьхэл хүдэлгэһэн бодолнууд

ХАРА АМЯА ХАРААД ЯБАНГҮЙ.

шалтагаанаар зэргэһээ доошоо унахадань, урдаһааншые харангүй, харнагар хамараа үргөөд, хажуугаарнь мэндэш хэлэнгүй гараашад дүүрэн. Зарим нэгэн "ноёнби" гэжэ занталзан зандарха. Зоной олоһон зөөриис өөр тээшээ зөөхэ. Томо байһан барюулжа, түмэр үүдэ һуулгуулжа, хэрэм соо һууһандал өөрыгөө һанаха. Газар гарахаяа айжа, гурба дүрбэн зуудаг нохой гэрэйнгээ дүрбэн буланд аяаха. Миинтэ юумэ мэшээглэхэеэ оролдохо, хангайн ан гүрөөһэ хайра гамгүй хюдана. Хомхой хобдог, тэнэг наһан.

Зарим нэгэн хайран бэеэ хардажа, хара хоро уужа, унажа дуһажа үйлсэдэ хайгдана. Хайгдана зон хүнэйл үринүүд. Хэн нэгэнэй гараа һарбайн гуйраншалхада, хан гэхэ мүнгэ үгэхэеэ харамнашоод, халаһандаа халааһиа харуулжа үнгэрнэбди. Үетэн нүхэдэйнгөө үблэхэ, хабдахада, үгэш хэлсэхэ сүлөөгүйнүүд, үгы боложо хорошонобди. Урин налгай зөөлэхэн үгөөрөө зүрхыень хүдэлгэхэеэ оролдоногүйбди. Хара амин "намда юушгэб, намһаа саагуур, наранһаа наагуур", - гээд лэ, хара мөрөө хараашад олон. Хэн нэгэнэйнгээ гэрэйншые дүржэе байхада, хажуудань ержэ унтараалсаханаа байтагай, хараашагүй болоод ариха зариман олдохо. Атаа жүтөөн, хорон хобдог хоб зугаа, хардаха мүрдэхэ, арһа мяхыеш үбшэхэ,

хилээмэнэйш хэлтэрхэйе үгэхэеэ хюмһаа адхашоод хайрлажа харахадаа, зүрхэмнай үбдэнэ гэжэ зүүдэндээшые харанагүйбди.

Бүхы зон барандаа иимэрхүү болошоо гэхэ аргамни үгы. Бурхангай, буянтай, зоной түлөө зобоошод дүүрэн аабдаа. Жэшээ болгон нэгэ нүхэр тухайгаа хөөрэхүү.

Бага наһанһаань нилээн хатуу шэрүүе үзэһэн, хүнэй ганса хубүүншые хаа, эрхэлжэ тэнэжэ нэгэтэш ябаагүй. Дээдын мэргэжэлтэй боложо, нэрэ солодо яһаа хүртэһэн, бээб биб гэжэ үбсүүгээ тоншоогүй. Харахадань, уг изагуур тухай түүхэ үндэлэхэ һууха. Гэрээр дүүрэн үхибүүтэй. Зобожо тулжа ябанабгэхыень нэгэтэш дуулахагүйш. Үдэршые, һүнишые оро, гэрээрнь дүүрэн айлашад. Ямар нэгэ хэрэгээр хамһалсажа, туһалалсажа үгыш гэхэдэш, нэгэшые арсахагүй. Зонойл түлөө зобожо, эблүүлжэ, нэгэдүүлжэ, уг ухдаа мэдэг гэжэ хүн зоние суглаулжа, найр наада, конференци гэхэ мэтые нэтэ үнгэргэжэ байдаг. Танихагүй хүниинь үгы, түрэл аймагаа, түрэнэн тоонтоёо, талаан бэлигээр баян үхибүүдые үргэжэл ябаха. Бүхы зонойл түлөө, ажадаа ханаагаа зобожо дээдын зургаанда, суглаан хуралда һуулсажа, буруу зүбыень ойгуулжа, хэлсэжэ ябаха. Нэгэ шангаар үгэ хэлжэ, хашхаржа ябахыень дуулахагүйш. Харахадань, юрын лэ хүд дээрээ

даа. Нэгэндэньдье арсангүй, арга боломжоороо хамһалсажал, туһалжал ябаа. Мүнөө болоходо, тэдэ нүхэдэнь орохо гарахаяа болижо, орхигдо жо мартагдашаһан хүн. Иимэл даа.

Тээд хара амияа харанан нэгэмнай "шүдэгүй нохой яһа суглаулба" гэхэндэл, юунэйш түлөө оролдоһоноо, ябаһанаа мэдэнгүй, нэгэ мэдэхэдэш үтэлшэһэн, үхэхын дабаан дээрэ ёолоһоор, ханаа алдаһаар, хаагдашана, харанхы һүниин нюдэн, ханаа алдаһаар...

ханаа алдангүй яахаб даа. найхан энэ юртэмсэ дэлхэйдэ ханаагаа табижа, сэдьхэлэй уудалаагүй, дуранай ирагуу дуу дуулаагүй, сэсэригтэ нугаараа сэнгэжэ, сэгнэжэ ябаагүй, халихай нэгэнтэй ресторан, гудамжаар хаахаралдаад лэ, ганса бэе халаа. Үхибүүдтээ хүлһыень адхуулжа, хүдэлмэри хүүлжэ хургаагүй.

Тээд яахабши, шашхажа түрэнэн бэеые шаналангүй, шаастай хонгёо ёохорые хатаржа, урга урдаһаа харалсажа хүхилдэжэ, үбшэн зоноо үргэжэ, үлгэ халгатаа хөөрэлдэжэ ябаханаа энэ дэлхэйдэ найхан юумэ юун байхаб? Саг муу гээд, саашаа хараад һуухадань, сэдьхэл зүрхэмнай элдэбын богоор эрьеэ халин гарашахалдаа. Ерээдүйдэ өөһэдэньгөө үхибүүдые ханай, нүгэл шэбэлһээ өөһэдөө мултараа. Тийгээгүй хаа, ариун сээр амяа хаахабди.

Мүнхэ юумэн байдаг гү?! Үгы

хэды холоһоо хэды шэнээнэ нэгэл байрадаа, нэгэл ордон олоной түлөө зөөжэ оролдо. Хара амияа харанан шоргоо үни удаан ажамадарха гү аабдаа. Тийбэеяабыше шүдэ хэлэхэ дуран хүршэбэ:

Байса, хада өөдэ үгсытэ

Байха бэем сагаан даби

Сагай һайндашые, хомор

Саахар соо шунгаагүйм

Зоной хүзүүн дээрэ

Зөөри суглаулхаяа

Угайнгаа баялигые алта

Уладтаа һөөргэнь бусаа

Эсэгын талаанаар, бурха

Элитэ болоогүйшые хаа

Эгээн баялигаа, үнэн дур

Үелһэн нүхэдтөө үлөөхэ

Мүнхэ бэшэ хэмжүүртэй

Мүнхэлхын түлөө

Эрын юэн эрдэм гэшыи

Энэ дэлхэйдэ эдлэжэл

ябахамнай болто

Элбэг МАНЗАР

“ТҮХЭРЭЭН ШЭРЭЭГЭЙ” БУТАНДА

Буряадай үндэһэтэнэй библиотекеын 115 жэлэй ойтой дашарамдуулан "Буряад ном - 96" гэхэн номой салоной нээгдэһэнэй удаа номой хэблэлэй асуудалаар "Түхэрээн шэрээ" үнгэргэгдэбэ.

Үндэһэтэнэй библиотекеын директор, Россин Федерациин соёлой габьяата ажал ябуулагша Ида Ильинична Петухова "Түхэрээн шэрээгэй" зүблөө нээхэдэ, Арадай Хуралда "Библиотекеын ажал тухай Хуулин" абтаһан ушараар баяраа мэдүүлэбэ. Мүнөө үедэ буряад хэлэн дээрэ номууд ехэ үсөөнөөр хэблэгдэнэ. Республика дотор абаад харахада, 1 буряад хүндэ 0,2 ном хүртэнэ. Иймэ тулюур байдал Россидэ нэгэшые дайралданагүй. Үндэһэтэнэй библиотекеын буряад литературын таһагай ахмад библиотекар М.А. Дондубон мүн найн тоо, баримтануудаар зоние пайдлуулаагүй.

Ургажа ябаһан үетэндэ, илангаа үхибүүдтэ зориулагданаһан номуудай тон хомороор гарадагые республикеын Баваасан Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй библиотекеын директор Т.Б. Гармаева тэмдэглэбэ. 1990 онһоо энэ библиотекедэ жэлдэ буряад хэлэн дээрэ оройдоол 2-3 ном үгтэдэг байна. Хотодо иимэ байдалай тохёолдоод байхада, хүдөөдэ ямар байдалай тогтоһые абаһар тухайлахаар. Буряад хэлээ нэргээхэ, хүжөөхэ гэхэн урлалнууд гансал саарһан дээрэ бэшгэдээд үлэһэн хоһон үгэнүүд болоно гээшэ гү?

Үхибүүдые баһаһаань түрэл хэлэндэ хургаагүй хаа, саашаа юун болоходо? Тэдэниие хургахын тула буряад хэлэн дээрэ номууд хэрэгтэй ха юм. Тээд дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, хүүгэдтэ зориулагданаһан номууд

үгы хаһ.

Зүгөөр Буряадай номой хэблэлэй директор Н.Ю. Мадуевай үгэнүүд тохёолдоһон бүрхэг байдалые нэгэ бага сэлмээхэ шэнги болоно. Мүнгэ алтанай дугалданаһан дээрһэнэ боложо, Буряадай номой хэблэл гансал хүүгэдтэ зориулагданаһан номуудые хэблэхэ программаар ажаллаха баатай болоод байна. Нэгэ талаһаань энэнь хүүгэдэй библиотекедэ найн гэжэ хэлэхээр, тээд ганса үгтэл талаараа найн болоно. Республикеын бюджетдэ үгтэлэн 380 миллион түхэриг оройдоол 10 ном хэблэхэдэ хүрэхэ юм. Угайдахада, байгша оной июлиин 1-һээ номой хэблэл мүнгөөр огто тэдхэгдэхэеэ болинохой. Тийгэбэшые, хэдэн номуудые хэблэн гаргаха программаһан абтанхай. Жэшээлхэдэ, ерэхэ жэлдэ Доржо Банзаровай түрэнһөөр 175 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэнь. Тэрэ ушарта зориулан, Буряадай номой хэблэл суута эрдэмтын бүхы зохёолнуудые, мүн Ч.Цыдендамбаевай "Банзарай хубүүн Доржо", "Түрэл нотаһада холо" гэхэн романуудые шэнээр хэблэн гаргаха түсэбтэй байна. Үшөө тийхэдэ, 1997 ондо И.Калашниковай, Б. Ябжановай үхибүүдтэ зориулагданаһан хэдэн бүтээнүүд хэблэгдэн гарахаар хараалагдана.

Гэхэтэй хамта, Н.Ю. Мадуев Буряадай Уран зохёолшодой холбоной "Наран" гэхэн, хэблэлэй гарганаһан номуудай панарынь муу, тэдэнэр найн саарһагүй, баазагүй гэжэ тэмдэглэнэ. Буряад хэлэн дээрэ номуудай үсөөнөөр хэблэгдэдэг үедэ хая хүд дээрэ бодож байһан хэблэлэй олондо хэрэгтэй үүсхэл, хэмжээ ябуулжа байхада, тэрэниие аха нүхэрэйнь

дэмжэхэгүйнь ямар гээшэб? Дэлгүүрэй харилсаанаһ өөрынгөө үнэн ниоур эндэ харуулаа гэжэ ханаха Нүгөө талаһаань түрэл хэлэн дээрэ ном гаргахад найн шапартайгаар, буряад зоной ниоур болгон хэблэе библиотекедэшые, худалдаандашые табихада, аятай ба юм. "Далай горхонһоо эхилдэг" гэдэгтэл, саашаа "Наран" хэблэлэй найн шапартай номуудые гарга хүн зоние баясуулханы магадгүй. "Түхэрээн шэрээ" буланда иимэрхүү асуудалнууд дайралдаад абаа.

Гэхэ зуура В.Ж. Хамагановай, Э.А. Улановай, Жамбаловагай хэлэһэн үгэнүүд сооһоо номой хэблэе бүхы арга шадалаа гаргажа, һонин номуудые хэблэе гэжэ найдахаар. Удаань уран зохёолшо Н. Исаевай "Доля" гэх номтой танилсалга үнгэрөө. Панамжануудаа хубаалад номой авторые дэмжэһэн хүн олон байгаа. Буряа үндэһэтэнэй библиотеке үран зохёолшодто, эрдэмтэ ехэ туһа хүргэдэг. Илангай хая хэблэһэн номтой танилсуулга, тэдэниие олоңдо тарааха талаар тэдэ хэлэн ажал сэгнэцүгэй ехэ. Холо ошолтогуй жэ абаад харахада, найхан мэдэжэ пост М.Р. Чойбонго номой презентаци үнгэрөө, урдань А. Лыгдено "Морин хуур" гэхэн номтой уншагшад түрүүшынхэ эндэл танилсаа бэлэй.

Буряадай үндэһэтэнэй библиотекеын 115 жэлэй ойе тэмдэглэжэ, республикеынгаа хэдэн мянган хүн эрдэм мэдэсэ дээшлүүлэхэ хэрэгтэ тоолошогүй туһа хүргэжэ, шэнэ номуудтай үргэн уншагыи танилсуулжа байхадань, ехэ баярые хүргэхэ байна Лопсон ГЕРГЕН

АМАРШАЛГА

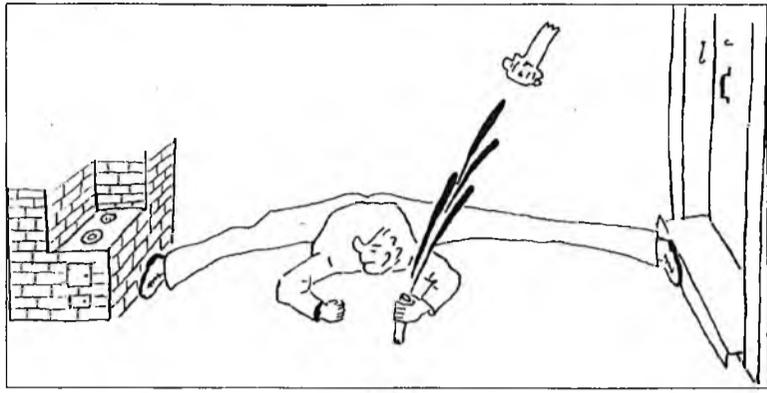
Хүндэтэ уран зохёолшо Цырен-Дулма Дондоковагай 85 наһанайнь ойдо)

Ойроггүй замби түби руу
Хуан бодолоороо харгы
гаргажа,
Нангин шэдиэд хүртэжэ,
Олоо болгон олдохогоо
шухаг
Хари үшөө алдагдаагүй
арадайнгаа
Олоо хото хайхан үгэнүүдые
нөөсэлжэ,
Ухаараа гүнзгий
шүлэгүүдые бэшэжэ,
Отгоргойн олон мүшэдые
Хонхо шэнгээр
жэжигнүүлхэ
Хуби заяатай байһантай
эхэ,
Баяр дээрээ баяр нэмэжэ,
Бурин бүтэн наһа эдлэжэ,
Буряад арадаа бүхы
дэлхэйдэ суурхуулнат.
Баятар экэнэр болоо
гэшэт,
Номин байгааалин хубита
шэнжэһээ
Нотолон абанат шүлэг-
хүлэгөө
Намда, танда, бүтэдэ
Буряадтаа
Уран зохёолоо бэлэглэнэт,
Буряад арадаа буусаарнь
магтажа,
Эзэ ороноо эндүүгүй
сэгнэжэ,
Бата бэхи нэгэдэлдэ
уряалнат!
Арадайм бэлиг
Дундаршагүй гэжэ
Сэсэн шүлэгүүдээрээ
Сэдхэлэнь
сэбэрлэлсэнэт,
Бэрхэт, буряад басагамнай
гүүлэжэ,
Эхэ мүнхын жаргал
одожо нуунат -
Амаршалнабди!
Харахан нодэтэй,
Халюундал ялагархан
үхэтэй,
Хани нүхэр болодог,
Эхэ дэлхэйдэ эхи табидар,
Энгэлэй, эб найрамдалай
Эгээл шухала нагабшала
баридар
Эхэнэр зондоо хандажа,
Эхэ дэлхэйдэ,
Шадал, хүсөөрөө
багаханшые наа,
Абатай гоё табисууритай
Хайлмаар урматай
Ангинаар гэшэт гэжэ
Эхэ гуримай алтан жаса
табиха
Шуу
Улаа хубиша бү алдыт
гэжэн
Захаа, заабаряар хургаал
үгэжэ,
Ажамидаралай жаргал
түхөөжэ,
Энгэл тэдэндэ
барюулнат.
Хэн гэшэбиб гэжэ
асуугаад,
Усөөхэн арадай үетэн
байнаб гэжэ
харюусаат.
Ургай сооһо үндыжэ
гарахадаа,
Ургэн орондоо үриез
түдэхэб
Уран шүлэгүүрөө гэжэн
байгаат.

Үнэхөөрөө үнэн баян
Буряад ороноо
Үерлэмэ хайхан шүлэг,
дуунуудаараа
Үргөөт нээрээ, далижуулан.
Бүхэтэйшүүдые бүтүү
баярлуулжа,
Булгатад гэшэт гэжэ
наахаруулаат, зүб.
Уг гарбал урагшань
дамжуулха
Улаан гарта хүсэтэн байнат
гэжэ
урмашуулаат.
Булгижа байдаг зүрхэ
ургалдаг,
Дура хүсэл абаха
дуратайшуул гэшэт гэжэ
Хошон зохид үгэнүүдээр
Хорыень ходо малтадаг,
Алья шогтой зангыетнай
мэдэнэбди,
Уран шүлэгүүд соотнай
Одоол элбэг гэхэм,
Сэдхэл, дура татама.
Олодон инаг дурые
элирүүлхэ,
Оносотой ирагуу хайхан
үгэнүүд үгтэдэг.
Хэн мэдээб, шагныт!
Аадарай алтан дубал.
Алаг шаазгайн шаханаан
Агууладахи хубшын
шэнхинээн,
Аяглаха хайхан абари зан
гэхэ мэтэ,
Арюун дуранай үлгы болохо
Аша туһатай шэнжэ түхэл
гэнэб.
Адаглан ябыт үнгэтэ
дэлхэйгээ,
Аргагүй дуран тохёолдохо
байха,
Алдар соло ерэхэ байха
гэжэ
Уряалнат ёһоор залуу
лүрэгөө.
Үнэн үгынтай үрэ туһа
Үнгэтэ гоё холонгодол
Үлүү хайхан аянгата
дуунууд
Тэнгэрийн гүн руу хөөрэн
гаража,
Тэндэхи бурхадэ
баясуулна.
Тэнюун хайхан сэдхэл
түрүүлнэ,
Тэнсэлгүй һонин
зохёолнууд
Энэ алысан дээрэтнай
дэлхэй
асарна
Ная хүржэ, бээб бэхижэжэ,
Эрэн тээшэ яаралгүй
галгиһаар,
Наян табанай дабаа
дабажа
ябанат
буянтай, амаршалнабди!
Эрэнэй дабаа дабажа,
Арадайнгаа ута наһатанай
Тоодо нэмэри болгон,
Зуун наһанһаа зугадангүй
Зумбрагай нүхэнһөө
торонгүй,
Уран шүлэгүүрөө жолоо
хэжэ,
Ушөө саашаа дабыт
сүмөөхэн!
Ц. НИМАЕВА,
багшын ажалы ветеран.

ДАЛАН ХУДАЛША

Худал үнэниинь хэн мэдэбэ,
шэхээрээ шагнаһанаа хөөрэйхүү.
Нэрэ обогыень дурдаадшые
яахаб. Зай, хөөрөөгөө эхилхүү
даа.
Байһан бүхы мүнгөө
суглуулжа, ута арһан дэгэл
магазинаа абажа үмдөөд,
Москва юумээр ябаад, зай-
гаад ерээ нэм. Хорёо соохи
үнезэйнгээ шабаһа түүжэ
байтарни, арбаад модо дээрүүр
самолёт түршэгэнэбэ. Харан
гэхэмни Москвагай танил
летчигни штурвадань һуунхай,
намайгаа арһан дэгэлээрни
таниһан бөөрээ, самолёдоо
агаарта ойр зуура тогтоогоод,
даляарнь хэлбэлзүүлжэ, намтаяа
мэндэшээлдээд, саашаа ниидээ
нэн. Найн нүхэр гэшэш иймэл
даа.

Уусын үе нэн. Тиэхэдэ
найматай сар үүсэлдэг байгаа.
Харин мүнөө мугөөрһэн
тугалаараа үүсэ хэнэ бшуу.
Нүхэрэйдөө ороходомни,
нюдаргын шэнээн нээр гартамни
барюулба:
—Хухалаа кадашн, хоёр
наамхай үнезгээ үгэхэб,— гэжэ
нүхэрни тангаригаа үгөө бэлэй.
Нээрнын гартаа барижа, үзэһэн
боллоод, нэгэ хүлөө нээһэн-
дэн абаашажа тулгаад, нү-
гөө хүлөөрөө үүдэнһээн

үдхэлдөөд, далайжа-далай-
жа хүгэхэмни, нээрнын тол-
гой үгы. Гартамни хухарһан
хабтар хабһан шэнги яһан
үлэшоо нэн. Нүхэрөө хайрлажа:
—Нээрнынгээ толгой
олоходошн, үнезеш туужа
абаашуужаб,— гээд, газашаа
гараха гэжэ ябатарни, үнээдэ
шаагдаһан үнөөхи нээрнын
толгой "няад" байтар урдмни
унашаба. Үнезтэй юутэй гээд
гаража ошоо нэм.

Эрхүү городто нэгэ хэдэн
омоли худалдаад, бага сага
мүнгэтэйхэн, үхибүүдтэ
хубсаха хунар абаха наһаа-
тай, магазин ороо бэлэйб.
Ороходомни, ошор гэшэнь,
Ойхон олтирог орохоор байба.
Хэды болотор энэ һунаһан
ошор хүлээжэ байхабши.
Дэгэлэйнгээ энгэрье сэлээд,
хара хайхан костюмдаа зүүһэн
орденоо улайлгаад, үбсүүгээ
үргэжэ-үргэжэ, эгээн урдань
ошоод түрисэлдэбэб. Хотын
хара мянган һамгад, шаг шууяа
гарган:
—Нохоев, та юундэ зоние
түлхинэт?— гээд, барандаа
хашхаралдана. Хаанаһаа намайе
таниһан байгаа гэшэб? Уур
сухалаа хүржэ:
—Би түлхингүйб. Минии
орден түлхинэ,— гэхэдэмни, тэрэ
дороо шаг шууяа унтарай нэн.
Орден гэшэш хүсэтэй даа.

Магазинад нэгэ дахин ороод,
миллион мүнгөө унагаагаад, хүн
зонһоо түбэгшөөжэ абангүй,
нүгөө халаһанһаа бага миллион
гаргажа, нүхэрэйнгөө тархине
заһаа нэм. Яахабши.

Аһань таабайһаань һурана:
—Баабгай шонхо хоёрһоо ямар
гүлгэн гарахаб?
—Араатан.
—Үгы, таагаагүйш!
Медведева-Шоноева,— гэбэ
аһань.
Таабайнь толгойгоо һабардан:

—Харыш, таабайгаа
дуурайжа бага худалша хүн
болоһон байнаш,— гэбэ.

—Хашартай, хаанаһаа
орһон хура бороо гэшэб?—
гээд, нэгэниинь нүгөөдэһөн
һурана. Нүхэрнын тэнгэри өөдэ
Удаан хаража-хаража:
—Гэрэймнай хушалтаһаа
ороно гү даа,— гэбэ.

Олоншог һамга абаһан
үбсэһөө үеһнь нүхэр һурана:
—Хайһан гээд иймэ олон
һамга абаһан хүмши даа?
—Шарга дээрэ бастираглаад,
шуулюулан лэ байхаб даа.
—Шалсамаагаа хаанаһаа
олоо бэлэйш?
—Моринойнгоо шабхай
унагажа байхадамни, үнөөхи
шаргаар дүүрэн һамгадни хуһан
бастирагыемни хухалжа, хуу
баран шашхаад гүйлгэжэ ари-
лаа нэн. Харин Шалсамаа-
мни аргамжаа татадаг шар-
гын хойтохи модон гоходомни
торолодоһон байгаа.
Хэниинь хэнэ хадхаһание
хэн мэдэбэ даа!
Далан худалшатай
Элбэг МАНЗАРОВ
хөөрэлдэбэ.

ТААБАРИНУУД

Гахайн гуя Ганзагалжа ядааб (мүльһэн) Хан уулын оройдо	орһон саһанай Хайлахань бэрхэ Хаһаг тэргын эбдэрһэн хойно	Заһахань бэрхэ (үһэнэй сайха, шүдэнэй унаха). ... Тохир модондо Саһан халдахагүй (үхэрэй эбэр).
---	--	---

ХҮН БҮХЭНДЭ НОМ ХҮРГЭХЭ

("Хараасгай" журналай редакцин дэргэдэ ном худалдаха киоскын нээгдэһэн тухай)

Хараан "Хараасгай" гэхэн хүүгэдэй республиканска журналай
редакцин байһан соо баяр ёһололой уулзалга үнгэргэгдэжэ, эндэ
журнал, бусад хэблэлэй зүйлнүүдые худалдаха киоск нээгдэһэн
на. Энэ уулзалгы баярай үгэнүүдээр нээһэн тус журналай
редактор, мэдээжэ уран зохёолшо, республикын арадай
Цыденжан Арсаланович Жимбиев тэмдэглэхэдэ, энэ удаа
аратай үйлэ хэрэгтэ хабаатай Ивалгын хүүгэдэй түбэй,
республиканска типографийн хүтэлбэрилэгшэдтэ баярые хүргөө,
эрэһэн айлшадтай, уран зохёолшодтой, дуушадтай
дуушуулаа.
Арадай уран зохёолшо Гунга Гомбоевич Чимитов редакцида
һон уулзалгада ехэ урматайгаар хабаадажа, "мүнөө саг хүндэ,
худалдаха, тарааха гэшэ хэсүү болоо, хүдөөдэ мүнгэн үгы.
Композитор Баяр Баторжиевшые Тунхэн, Агада ябажа номоо
худалдаха гэжэ оролдоно - тиигээгүйдэ аргагүй. Бургиз өөрын
үзгинтай, "Хараасгаймнайшые" өөрын киосктой болобо,
дуушуудай "Хүхэ мүнхэ тэнгэриһээ" эхилээд булгыень тарааха,
ехэ хайн... хойто жэлһээ саг заһарха бээз" гэжэ этигэл
аратайгаар тэмдэглээ.
Саашаа буряад дуунууд эдэлһээр байба. Оромсоор үүдэнэй
дууда хэгдэһэн багахан киоскдо номууд, журналнууд татдаа.
Киоскдо Ольга Шарапова, Роза Бальжинимаева гэшэд хүдэлхэ
гэжэ мэдэбэбди. Гансашые "Хараасгай" редакцин
һонгоор хэблэгдэһэн номуудһаа гадна "Наран", "Бэлиг",
хэблэлээр гарһан номуудые худалдаха түсэбтэй. Институдай
заочно һурадаг зон хэрэгтэй номуудаа, журналнуудаа
аратай болохо гэжэ Цыденжан Арсаланович ойлгуулна.
Аһан ном тарааха хэрэг эрхилдэг Буркопсоюз, книготорг
мүнөө үгы болоһой, гансал баазануудын үлөө, тэндэнь
оо олзын хэрэг эрхилнэ. Харин хүдөө шотагуудай номой
дуунууд хаагдаа, үнй үгы болло, мүн аймагуудга, Гусиноозёрск
ношые хаагдаа. Гансал универмагуудга номой булангууд
Ном тарааха гэшэ гайтай, ажалтнай хайн байг лэ гэжэ

Номой хэблэлэй ахмад редактор Лопсон Дунзынович Тапхаев
хэлээд, зохёохы үдэшнүүд дээршые номууд баһал үсөөн
худалдагдана гэжэ голхоролоо мэдүүлээ.
Монголшуудай хүүгэдэй ерээдүйн түлөө хамтараад хүдэлхэ,
Үбэр-Монголой, Монголой, Хальмагай, Буряадай хүүгэдэй
дуунуудай ном гаргаха шухала гэжэ Ц.А. Жимбиев онсолһон
байна.
"Хараасгай" журналай хүдэлмэрилэгшэ, шүлэг, дуу зохёодог
Цырен Шойжинимаев үгэ хэлэхэдэ, эхилһэн хэрэгнай хайн,
урагшатай байг лэ, юуб гэхэдэ, энэ киоск нээлгэмнай үхибүүдэй
хүмүүжүүлгэдэ туһалха, хайн нүлөө үзүүлхэ сэдхэл хүгжөөхэ
гэжэ тэмдэглээ. Эндэ суглаарагшадта "Түрүүшын дуран" гэхэн
мэдээжэ дуугаа гитара дээрэ хүгжэмдэн өөрөө дуулаа.
Удаань Алташын дунда һургуулийн 70 жэлэй ойдо зориулан
дуугаа Цырен Шойжинимаев Далай Цырендашиевтай ехэ зохидоор
гүйсэдхэһэн байна.
Энэ киоскдо гансашые номуудые худалдаха бэшэ, мүн дуунуудай
ном, бэшэхэ саарһа, гуурһа, бусад канцелярска хэрэгсэлнүүдые
худалдаха хэрэгтэй гэжэ композитор Баир Баторджиев хөөрөө
нэн. Энэ үдэһын баяр болгон, "Хүбүүнэй гүниг дуун" гэхэн дуугаа,
тэрэ дуулаба. Мүн хүүгэдтэ зориулагдаһан "Орогты манайда"
гэхэн дууниинь ехэ зохид байба. Тиэхэдэ олондо мэдээжэ "Хуби
заямни" гэхэн дуугаа гүйсэдхөө.
Эндэ буряад дуунуудай кассетнүүдыешые худалдахабди гэжэ
Ц.А. Жимбиев найдуулба. "Хараасгай" журналай редакцин
хэблэһэн олон номууд, эндэ дэлгээгдэһэн хүүгэдэй бусад номууд,
ехэшүүлэй уншаха зохёолнууд бидэни анхарал татаа нэн. Хүшэр
хүндэ сагай ерээшые наа, шэнэ арга бэдэржэ, номой киоск нээһэн,
номуудые, хэблэлэй шэнэ зохёолнуудые олондо хүргэхэ, хүртөөхэ
хүсэлтэй байһан, ерээдүйн үетэниие хүмүүжүүлхэ ехэ зорилготой
хүүгэдэй журналай редакцин ажалшадта үшөө ехэ амжалта, хайн
хайхание, һанаһандаа хүржэ, һарбайһанаа абажа ябахые
хүсэбэбди.

ЭТИГЭЛ

**БАЯН—
СҮМБЭРЭЙ
ДУУН**

Байхые түблэн ургаша
Баян-Сүмбэр хөөрхы.
Баян-Сүмбэрэйн шүмэгийн
Баглаа зандан бэлэй лэ.
Багаханһаа шүтэһэн
багшамнай
Баруун-Жуугай һаарамба.
Багаханууд дүүнэртэ
дуулгалтай
Багын хайхан буян лэ.
Ороноо түблэн ургаша
Орьёлоо сүмбэр хөөрхы.
Орьёлоо сүмбэрэй
шилэгын
Улаан зандан бэлэй лэ.
Олоороо шүтэһэн
багшамнай
Урда-Жуугай һаарамба.
Олонхоншые дүүнэртэ
дуулгалтай
Урдын хайхан буян лэ.
Хэжэнын аймагай
Могсохон ниотагай
72 наһатай
Цэндэма БУДОЖАПОВА
элыгээбэ.

Б. ДОРЖИЕВА.

Социалистическэ культурын ба искусствын хүсэтэ бадаралтын түлөө!

МҮРЫСӨӨН, УЯЛГАНУУД миин лэ ойлгомжо бэшэ, арад зоной ажабайдалай таһаршагүй хубинь болонхой байһан юм. Баригдажа байһан паровоз вагон заһабарилгын заводтүрүүшын "паровоз засабарида оруулагдажэй" гэхэн баярта мэдээсэл 1934 оной июниин 2-тохи газетын хуудаһанда уншанабди. Заһабарида хабаадагшад ударник солотон Евдокимов, Доронин, Шамсутдинов, Дамба Балдани, Куйленко гэгшэдэй дүрэ зурагууд мэдээсэлтэй хамта үгтэлэн байна. Энээнһээ хойшо дүрбэн жэл болоод, 1938 оной октябрь нарада ПВРЗ-гэй ашаглалгада оруулагдаһые правительствын комисси актаар баталба.

Бүхэсоюзна хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадаха эрхын түлөө мүрысөөндэлгэрлэй. Мүн Сэлэнгын аймагай XVIII партсьездын нэрэмжэтэ колхозой луговод В.А.Герасимовой нута сабшаланай үржэл хайжаруулха хүдэлөө эхилһэн тухайдань газетэ номер бүхэндэ шахуу бэшэдэг байба. Энэнь саашадаа бүхы орон дотор "Герасимовой хүдэлөөн" гэжэ нэрэгэй мүрысөөн дэлгэрһэн бэлэй.

ерээдүйн артистнар, дуушад һуралсажа байһан - иимэ эхин шатынгаа хүгжэлтэдэ туршажа ябаһан үетэй байһан юм. Тиигээшье хаа, уран бэлигээ, үнгэ будагаа харуулжа эхилһэн, бээ бээлжэ байһан арадай түлөөлэгшэд искусствын ехэ харалганда бэлдэжэ ороһон бэлэй.

шэнэлээд, тус театрай артистнар хүгжэмтэ зохёол бэлдэжэ эхилһэн юм. Декадада бэлдхэл үргэн дэлсэтэйгээр ябуулагдадаг болобо. Энээн тухайда газетнүүд харуулжал байгаа. Н.Балдано М.Эдель хоёрой "Эржэн" гэжэ хүгжэмтэ зохёолһоо нэгэ хэһэгынь газетэ хэблэһэн байна. Гадна хүдөө нотагуудаар уран хайханай, арадай бэлигэй харалгануудые эмхидхэжэ, бэлигтэй залуушуул шэлэгдэжэ, декадада бэлдхэлдэ хабаадуулагдажа эхилбэ. Иигэһээр бэлдхэлэй үдэрнүүд хойно хойноһоо хубариһаар ехэ

зураг үгэбэди. Билтарма баяраа магтаал мэгзэмэе партида Сталин багшадаа мэдүүлһэн үгэнүүд, Сталинда баяр гэхэн Х.Намсараевай шүлэг-эдэ бүгэдэ сэдхэлэй баясхалани мэдүүлһэн үгүүлэл барлагданхай Мүнлэ иимэ аялаар бэшгэдэһэн түрүү бэшгэһэнь халта дурда "Мүнөө манай орондо ажал олониитын амгалан тайбан жаргалта байдалай түлөө тэмсэгшэд - бодото баатарнуу хүсэн түгэс арадай дундаа хүмүүжэн гарана. Буряад-монгол арадай дундаа уран бэлигтэ түгэлдэр эрхим хүнүүд ур

"Буряад үнэнэй" 75 жэлэй ойдо

ТЭМСЭЛЭЙ ЖЭЛНҮҮД

(Газетын хуудаһануудһаа)

барлажа, 1939 оной шэнэ жэлые угтаһаниинь баһа ушартай байһан юм. "Мүнөө жэлэй мүнхэ илалти баталһан, мүйһэн далайн Мүнгэн мүйһни гаталһан шэнэхэн жэлээ Сэдхэл дүүрэн угтанам, Гоёхон дуугаар гурба дахин магтанам", - гээд Ц.Галсанов шүлэглэһэн юм. Элдэбын ехэ-ехэ үйлэ хэрэгүүдые багтаһан жэлнүүдэй үнгэржэ байһые газетын хуудаһанууд үгүүлнэ. Иимэ сагта зоной сэдхэл бодол тэгшэрүүхэ хэмжээнүүдые бээлүүлхэ саг ерээ гэхэн байгаа юм. Москвада 1940 ондо буряад-монгол арадай искусство, литературы декада үнгэргэхэ гэхэн 1939 оной октябриин 2-то гаргаһан СССР-эй Совнаркомой тогтоол иимэ зорилго дүүргэхэ хараатай байжа болоо.

классигуудай зохёолнуудһаа зүжэг табижа, бээ харуулаһан, бүгэдэндэ хайшаагдадаг болоһон коллектив мүн энэ бэлдхэлдэ оролсобо. Буряадай искусство байгуулагдадаг - бурханай хайраар түхөөгдэһэн дүрбэн тэгшэ бэлигтэн Г.Цыдынжанов, М.Шамбуева, Н.Балдано, эдэнэртэй суг хүдэлжэ ябагшад - республикын габыата артистнар Ч.Генинов, Ж.Пагбаин, Н.Гендунова, Н.Гармаева, В.Халматов болон бусад декадада бэлдхэлэй ехэнхи ашаае даажа гараха заяатай зон ябаа.

харалганай эхилхэ саг орожо ерэбэ. Олон үдэр үргэлжэлһэн ниитын харалга декадада бэлдхэлэй түгэсхэлын болонһон юм. СССР-эй арадай артист С.А.Самосуд - СССР-эй Ехэ театрай уран хайханай хүтэлбэрилэгшэ "Үнэхөөрөө арадай искусство" гэхэн сэгнэлтэ "Баир" зүжэгтэ гэрлэн юм. "Тус зүжэг хадаа буряад-монгол арадай аяар үни үнгэрһэн сагайнь ажабайдалые харуулна, тэдэнэй баатаршалгатайнь, фольклортойнь танилсуулна. Зүжэг соо оруулагдаһан арадай хатарнууд, хуушанай заншалнууд энэ драмые бүри һонирхолтой ба гоё хайхан болгоно. Буряад-Монголой АССР-эй арадай артист нүх. Цыдынжановаар табигдаһан зүжэг болбол тэрэнэй режиссёрско нилээд ехэ опыдынь харуулна. Дальне Востогой үзэсхэлэн хайхан байгаалие, эртэ балар сагай ажаһуудалые үзүүлһэн энэ зүжэгтэ декоративна нэмэгын хайнаар хэгдээ" (1940 оной октябриин 20-ной газетэ).

гарана. Тэдэнэй дунда орден тээдүүд Хоца Намсараев, Цэдэн Галсанов, драматург-орден носоёц А.Шадаев, республикын арадай артистнар Г.Цыдынжанов, Н.Балдано бусад олон".

Октябриин 20-ной газетын хуудаһануудта барлагдаһан декадада хабаадагшад үгэһэн заримынь харуулабди.

БАЯРАЙ ХҮГЖЭМ

"Баир" зүжэгтэй хүгжэмтэ арадай аман зохёолһон үндэһэлэн найруулагдаһан байна. Баатар-геройнууд Баир ба Булганай образууд - арадай дүтэ ба түрэл, хүсэтэй ба арюу Эдэнэрэй инаг барисагайи түххэ, арадые даралагша хаан эсэргүү тэдэнэрэй героическэ тэмсэл - эдэ бүгэдэ хадаа тус зүжэгтэй хүгжэмые найруулахда тон баян материал байгаа.

Арадай дуунай арюуха мелоди болбол Баир Булаг хоёрой хоорондох сценны үндэһэ һууринь болоо.

Жара һаналта хаанай аашы ба арадай инаг үбгэ Хутармаанай шарай бодогоорнь харуулхын тулаа бурят-монгол арадай байгуулаһа барагданагүй баян фольклор хэрэглэгдээ.

Композиторну П.М.БЕРЛИНСКИЙ Б.ЯМПИЛОВ

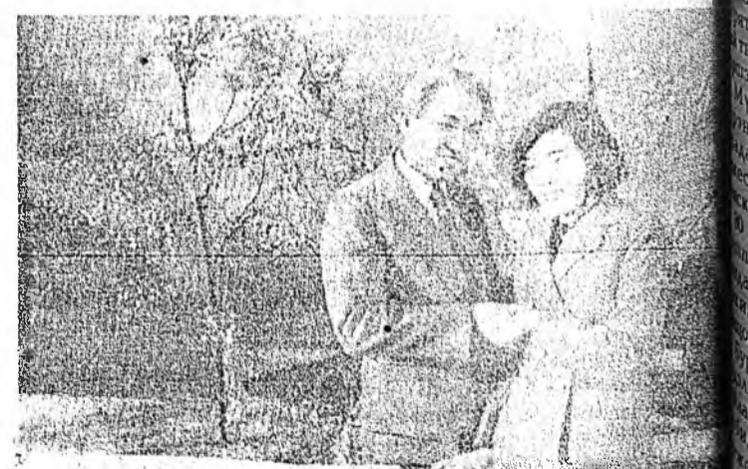
БЭЛЭДХЭЛ ЭХИЛБЭ

Буряад-монгол арадай саашанхи хүгжэлтэдэ, хуби заяанда ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг гэжэ гүрэнэй энэ тогтоолые зон урматайгаар угтаһан юм. Иимэ үндэр хэмжээнэй харалгада хабаадаһын тулада ямар оюун баялигтай байгаа һэнбибди гэхэдэ, Буряад драмын театрай, уран зохёолшод бүрилдэжэ нэгдэлтэй болонхой, Цыренжаб Сампиловай хойноһоо уран бииратад гаража эхилһэн, хүгжэмтэй драмын училицида

1939 ондо Буряад драмын театр хүгжэмтэ драмын театр болгон хубилгагдаһан байна. Энэ ушар хадаа алишье талаһаа үргэдхэгдэһэн, дээдэ шатада гаргагдаһан алхам гэжэ мэдүүлэгдэлэй. Үеын үедэ дамжажа ерлэн баян үльгэр туужатай буряад-монгол арадай түрэлхиин бэлиг талаание эрдэни шулуун мэтээр үдэр бүри элэрүүлжэ, орос гүрэнэй түб хотодо бүрин хүсэдөөр харуулхаар дэлсэ ехэтэйгээр бэлдэхэ хүсэлэнтэй нүүд искусствын ажал ябуулагдадаг хамсыгаа шуужа ороһон бэлэй. Буряад арадай үльгэрэй удхаар Г.Цыдынжанов А.Шадаев хоёрой зохёолһон "Баир" гэжэ пьесэ 1938 ондо хүгжэмтэ зохёол болгогдожо табигдаһан, хүгжэмынь П.Берлинский бэшэһэн байгаа. Удаадахи жэлдэнь энэ зохёолые нэмээд,

БМАССР-эй габыата артистнууд Н. Г. Гендунова Ч. Г. Генинов хоёрые харанаш.

БМАССР-эй габыата артистнууд В. К. Халматов Н. Г. Гармаева хоёр "Эржэн" гэхэн зүжэгтэ.

Юрөөгэй һургуулиин һурагша Цэдэн Дамбиевай бадагуудые уншанабди. Иигэжэ гуурһаа мэдүүлһэн залуу хүбүүн 1940 ондо тус газетын корреспондент болоһон ябаа һэн. Дайнай һүүлээр Ц.Дамбиев эндээ ажаллаһан намтартай. Ёро муутай зэбүүн тэдэ жэлнүүд хүн зоной хуби заяае гам хайрагүйгөөр эбдэжэ хаяа, сэдхэл бодолдонь эдэгэнггүй шарха үлөөгөө. Хэды иимэ хатуу сагай тохёолдоошье һаань, ажабайдал үргэлжэлөө, хүдөө нотагуудта юрын лэ ажал эрхилэгдэһээр байгаа.

СССР-АРАДАЙ ТАЛАНТНУУДАЙ БАРАГДАШАГҮЙ БУЛАГ МҮН!

АЛДАРТА НАЙНУДЭР

Бурят-Монгол Арадайгаа
Талантны гайхамшаг хүсэтэй-

Урагшань дабшуулагша 600
Залуушууд болбол
Эрэй алдарта найнудэрые
Москвада омогтойгоор

Найхиһаа ондоо ямаршые
Арад болбол оорынгоо
Хүн кулгура, искусство,
Талант байгуулаагүй юм,
Уухашые аргангүй.

Арад хадаа ообэдынгоо
Таланта олон зуугаад таланта
Уугашые ургуулан гаргаа.
Арад дунда гайхамшагта
Талант хүнүүд барагданагүй

Искусствын фронт дээрэ
Талант эрилжэ байгаа хүнүүд
Зангаараа, хүгжэмшэ
Шаараа ба ажалда
Арадагаараа агууехэ
Талантуудые туйлана.

Театрын, филармониин
Талант эрилжэдоор, декадада
Хүнхэлэй үдэрнүүдтэ бурят-
Монгол арадай искусствые
Талант далайсаарнь хүгжөөгдэ
Талантан угаа ехэ

Талантуудынь удаан удаан
Талантүдтэ мартагдахагүй. Энэ
Искусствын хүдэмэрлэг-
Талант хүнтүрэлтэй култу-
Талантүдтэ тэшиэ уржална.

Түрүүшын национальна
Талантые байгуулаа хадаа
Талантэй, вокальна мэргэжэлые
Талант бусад театральна културые
Талант далайтай гайхамшаг хургуули

СССР-эй уранзураашад
Талант бол декадын бэлдэхэдэ
Талантаар хабаадалсаа. Эднэ-
Талант зураһан 380 шахуу
Талантүрүүшын энэ декадатай
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада
Талантүрүүшын Москвада

ЭНХЭ-БУЛАТ- БААТОР ОПЕРОДО ХҮГЖЭМ НАЙРУУЛГА

"Энхэ-Булат-Баатор" оперын
хүгжэм найруулгые юһэ харын
торшо соо дүүргэһэн байнабди.

Арадай хуушанай дуунуудай
аялгануудые абажа, оперын
герой бүхэнэй түхэлдэ тааруулан
найруулагдаа. Жэһэнь, Энхэ-
Булат-Баатор болбол арадай
герой байһан туладань, тэрэндэ
арадай герой аялга - "Шоно
баатар" гэжэ дуунай аялга
олгогдоһон байна. Үгитэй хүнэй
басаган - үнэн сэдхэлтэ Ариун
Гоохондо ажалша залуушуудай
дуунай аялга олгогдоо.

Арадай дуунуудые автор-
шалан найруулханаа гадна,
классическа оперонуудые үзэжэ
- тэдэнэрһээ жэһшээ абанан
байһабди.

Свердловско консерваториин
профессор композитор М. П.
ФРОЛОВ.

Тэрэнэй студент Д. Аюшеев.

АРАДАЙГАА НАЙДАБАРИИЕ ХҮНДЭТЭЙГӨӨР ДҮҮРГЭХЭБ

Мүнөө наймадахи жэлээ
хүдэмэрлэжэ байгаа манай
театр эхин түрүүшынхээ үедэ

мэргэжэлтэй актёрнуудгүй ба
мүн оорын репертуаршыегүй
байһан юм. Тиймэһээ, бэрхэ
шадабаритай актёрнуудые
бэлдэхэһынгээ хажуугаар,
оорын репертуарнуудые
байгуулаха баатай болоһон
байна. Эхин удаа театрын
коллективэйхид хамтадаа пьесэ
бэшэдэг байгаабди.

Эгээн түрүүн Шадаевай ба
Цыдынжаповай зохёол -
хүгжэмтэ зүжэг "Баир"
табигданан ба удаалуулан "Энхэ-
Булат-Баатор" зохёогдожо,
оорын оперо байгуулгада үндэһэ
нуури табигдаба.

Советскэ Союзай столица -
Москвада, арадайгаа искус-
ствын баялыгые харуулаха
агууехэ зол Бурят-Монголой
театрта тудабди. Тус декадада
бэлдэхэлэй үе соо тон ехэ
хүдэмэри ябуулагдаа.

"Энхэ-Булат-Баатор" оперын
ба хүгжэмтэ драма "Эржэнэй"
либреттэнүүдые зохёолго туншаа

хэлэхые хүсэһэнэм.

"Энхэ-Булат-Баатор" пьесые
зохёохын тулада, 1937 онһоо
эхилэн хүдэмэрлэһэн байнабди.
Энэһэндэ - Шоно-баатор тухай
арадай эпос үндэһэ нууринь
болгогдоһон байна. Иймэ темые
шэлэхэдэ, бээ даанхай ба
сүлөөтэ ажабайдалай түлөө
хэдэн зуун жэлдэ тэмэсэһэн
бурят-монгол ажалшадай
бодого баатаршалгые харуулаха
зорилго урдаа табьянэм. Энхын
образдо - арадай шэн зоригто
баатарнуудые, эрхим габьяата
сэрэгшэдые, эхэ орондоо үнэн
сэхэ хүбүүдые харуулагдаа.

Декадада хабаадалсагша
бидэнэр - ажалша бурят арадай
хүбүүд ба басагад, арадайгаа
найдабарие хүндэтэйгөөр
харюулахабди гэжэ найдуулабди
таниие, минии арад! Зол
жаргалтай ба хүхиюн баяртай
ажайдал олгогшо манай
правительствода, больше-
вигүүдэй агууехэ партида ба
ашата аба Сталинда спасибо!

Намжил БАЛДАНО -
БМАССР-эй арадай артист,
драматург.

ШАЛГАЛТА ЭРХИМЭЭР ГАРАБА

Буряадай искусство, лите-
ратурын декадын үдэрнүүдтэ
гурбан зүжэг харуулагдаһан юм.
Тэдэнэй нэгэн "Энхэ-Булад-
Баатор" гэжэ түрүүшын оперо
табьяа, ехэ харалган эхилэн
байгаа. Мүн хүгжэмтэ зүжэг
"Баир", оперошые хадаа шанга
хүбшэргэтэй, бэлигтэй бэрхэ
гүйсэхэдхэгшэдтэй байһаараа
нийслэлэй харагшэдые
һонирхуулаа, үндэр дээдэ
сэргэлтэдэ хүртөө һэн.

СССР-эй арадай артист
Р.М.Глизэр - СССР-эй советскэ
композиторнуудай Союзай
оргокомитэдэй түрүүлэгшэ
"Хурса найхан зүжэг" гэнэн
сэргэлтэ "Баирта" үгэһэн бэлэй.
"Буряад-Монголой АССР-эй
театральна искусстватай
столицын олонинтэдэй эгээн
түрүүшын танилсалгые
амжалтатай дээрэ тоолохо
хэрэгтэй. "Баир" - хүгжэмэй
драма хадаа тэрэниие
харагшэдые ехээр һонирхуулаа.
Зүжэг соохи режиссёр
хүдэмэринь, уран гоё
шэмэглэлэһэн, гайхамшаг
ансамблинь, хонгёо найхан
хүгжэмнь, бидэниие баярлуу-
ла. Москвитнууд болбол энэ
зүжэг сооһоо нилээд олон шэнэ
юмэнүүдые удхажа абаба.
Хэрбээ энэһэнэй урда тээ
национальна искусствын
декадануудай үедэ столицын
олонинтэд болбол култур-
ратайнь, искусстватайнь танил
байһан театрнуудай зүжэгүүдые
харадаг байгаа һаа, харин мүнөө
урдань оройдооһые үзэгдөөгүй
искусствые харабад. СССР-эй
арадуудай искусстватай
танилсаха шэнэ хууданан манай
урда нээгдэбэ...

Национальна залуу театр
ямар гайхамшаг зохёолнуудые
байгуулжа шадаха байһыень
Буряад-Монголой гүрэнэй
музыкально-драматическа
театрын коллектив оорынгоо
түрүүшын зүжэгөөр харуулаба.
Эдир солистка Петрова гэһшэ

Тэрэ халын гүшэн ондо хонгёо найхан хоолойгоороо Буряад ороноо суурхуулан
эдир залуу басаган ябанан Надежда Казаковна Петрова мүнөө амар мэндэ
ажалууна, залуу үеһэн дуушадые гарын ганзагада, хүлын дууроод хүргэлсэжэ,
сэдхэл дүүрэн олон жэлдэ жаргажа нууг лэ даа гэе. Декадада хабаадалсаһан,
наһан соогоо түрэл театртаа ажаллаһан Ханда Лубсановна Намсараева-
Тумунова бага зэргэ үдэртэнэ ха, тэдэ бэһнэ найжарга лэ гэжэ хүсэе.
Буряад ороной искусство, литература хүгжэлтынгоо үндэртэ гаража,
үлхэлэн арадуудай гунца ороһон замшые эрэ ахамгад үетэнэй аша габьяань
ехэ.

гайхалтайгаар һонирхуулаа".
("БМУ. 1940 оной октябрь).

Энэ харалгание газетэнүүд
үдэр үдэрөөр мэдээсэдэг байба.
"Октябрийн 22-то энэ залуу
творческо коллектив болбол
Г.Ц.Цыдынжаповоор ба
А.И.Шадаевоор бэшэгдэһэн,
хүгжэмнь - Б.Ямпиллов ба
П.М.Берлинский гэгшэдээр
зохёогдоһон хүгжэмтэ-драма
"Баирые" хоёрдохёо харуулаба...
Зүжэгые харагшад бүгэдэ
Булганай ролине дүүргэһшэ
талантта артистка Н.К.Петровае
баһа лэ халуунаар угтаба.
Арадай эрэлхэг герой Баирай
образ Ш.Б.Коротковоор тон
шадамгай харуулагдаа. Бусад гол
рольнуудые гүйсэхэдхэгшэдэй
тоодо Хоборков, Ринчино,
Шагжин, БМАССР-эй габьяата
артист Таров, Балдаков
выступалбад...

Зүжэг дээрэ нүхэд И.В.Ста-
лин, В.М.Молотов, К.Е.Вороши-
лов, А.А.Жданов байлсаба."
Мүн октябрийн 25-да "Энхэ-
Булад-Баатор" оперые дахин
табихадань, нүхэд И.В.Сталин,
В.М.Молотов, К.Е.Ворошилов,
А.А.Андреев, А.И.Микоян,
Л.П.Берия, Г.М.Маленков,
А.С.Щербаков байлсаба гэжэ
газетэ мэдээсэе.

Юрэнхы дээрэ буряад-
монголой искусство, лите-
ратурын үдэрнүүд үндэр дээдэ
хэмжээндэ үнгэржэ, мүн лэ
тиймэ сэргэлтэдэ хүртэһэн юм.
Энэһэн тухайдань олон
шэнжэлгэ-статьянууд бэшэгдэ-
жэ, хэблэлдэ гараһан бэлэй.
Иймэ амжалтыень үндэрөөр
сэргэжэ, олон хүнүүдые гүрэн
дээдын орденуудаар шагнаа,
үндэр дээдэ нэрэ зэргэ олгоо:
Буряад-Монголой хүгжэмтэ-
драмын театр Ленинэй орденуор
шагнагдаа, уран найханайнь
хүтэлбэрлэгшэ БМАССР-эй
арадай артист Г.Ц.Цыдынжа-
повта СССР-эй арадай артистын
нэрэ зэргэ олгоо, Ленинэй
орденуор шагнаа. Ажалай Улаан
Тугай орденуор 10 хүн,
Хүндэлэлэй тэмдэг орденуор 18
хүн, "Эрхим ажалай түлөө" гэнэн
медаляар 37 хүн шагнагдаа.
РСФСР-эй искусствын габьяата
ажал ябуулагша гэнэн нэрэ зэргэ
Н.Г.Балдано, уран зурагша
Ц.С.Сампиловта олгогдоо,
артистнар Н.Д.Гендуцова,
Н.Т.Гармаева, Ч.Г.Генишов,
А.С.Ильин, Н.В.Таров гэгшэдтэ
РСФСР-эй габьяата артистын
нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй.
Буряад-Монголой искусствын
декадада хабаадагшэдые,
эмхидхэгшэдые 2 харын
салингаар шагнаха гэжэ гүрэн
тогтоогоо, мүн декадада
хабаадалсаһан үхибүүд амарал-
тын гэрнүүдтэ, санаторинуудта
онохо нутгөөр шагнагдаа гэжэ
мэтээр тухаламжа үзүүлэгдэһэн
байгаа.

Буряадай искусство, лите-
ратурын декадада бэлдэхэ
ажалда алибаа тухаламжа
үзүүлэн ородой искусствын
элитэ ажал ябуулагдадай нэрэ
дурдагдаа, үшөө шэдитэ
балетмейстер И.Моисеев,
композитор В.Морошкин,
режиссёр Н.Тихонов гэгшэдэй
нэрэ нэрлэхэ, аша габьяань
тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Харалганай үдэрнүүд дүүсэд
дүүрэлэй. 600 залуушуул урма
зоригтойнууд энэ һайндэрһөө
бусабди. Эдэнэрэй ерээдүйн
түсэбүүд хизааргүй ехэ һааб даа.
Буряад ороной арад зон бусад
арадуудтал адли хуушан жэлээ
үдэшэжэ, жаргалта найхан
байдал асарһай гэжэ шэнэ 1941
опиние угтаһан бэлэй.

Д. ЖУГДУРОВА.

Г.Ц.ЦЫДЫНЖАПОВ.

Н.К. ПЕТРОВА.

Б.М. БАЛДАКОВ.

Ж.С. ПАГБАИН.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН арадай поэт, Россин Уран зохёолшодой холбооной гэнүүн, оршуулагша Гунга Гомбоевич Чимитов БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй багшанартай, оюутагтай хаяхан уулзалга үнгэргэбэ.

Гомбоевич оршуулаа хэн. Буряад хэлэ бэшэгэй кафедрин ахалагша багша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Дарима Дабавна Санжина хүндэтэ айлшантаяа танилсуулан, уулзалга эхилэн байна. Мэдээжэ поэт, оршуулагша уулзалгыгаа ехэнхи саг оршуулга

НҮЛӨӨ ЕХЭТЭЙ УУЛЗАЛГА

Гунга Гомбоевич хадаа манай республикын мэдээжэ поэт, шүлэгүүд болоп баснинуудай 16 согсолбори номуудай автор юм. Олонхи номуудын үхибүүдтэ зориулагданхай. Пушкинай, Гоголин, Шолоховой, Михалковой, Бартогой, Руставелин, Шекспирэй, Островскиин, Горькиин, Леоновой, Лйтматовай зохёолнуудые оршуулхан байна. "Монголой нюуса тобшо" мүн лэ Гунга

тухай хөөрбэ. Мүн Сергей Михалковой баснинуудые сугларагшадта түрэл хэлэн дээрээ уншажа үгөө. Харин оюутаг Гунга Гомбоевичой оршуулхан шүлэгүүдые уншаа хэн. Уулзалгын түгсэхэдэ хүндэтэ айлшандаа гарай бэлэг барюулагдаба. Иимэ хонирхолтой уулзалга оюутагта ехэ нүлөө үзүүлхэ гэжэ ханагдана.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, БГУ-гай профессор С.Ш. Чагдуров, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор Б.Б. Батоев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор И.Д. Бураев, түүхын эрдэмэй кандидат Б.Д. Цыбиков, Буряадай арадай поэт А.Д. Бадаев, Буряадай арадай уран зохёолшо, "Хараасгай" журналай ахмад редактор Ц.А. Жимбиев, Буряад Республикын соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ Д.А. Б. Базаров, Д.А. Дамдинова, буряад хэлэнэй багша Э.П. Нанзатова, лицей-интернадай хурагшад М. Доржиев, З. Лоржанаев, Н.Б. Базаров, М.Н.

хабаатай 108 (эрхиин шүрэнүүдэй тоогоор) ойлгосонуудай тайлбари буряад ба ород хэлэнүүд дээрэ үгтэнхэй юм. Хэнэйшье хонирхоомор нэрэ томьёонууд юрын хүндэ ойлгосотойгоор, зохидоор тайлбарилгадан байна. - Гурба-дүрбэн шалтагаанһаа уламжалан энэ ном бэшэхэ гэжэ шийдээб. Шажан мүргэлдэмнай хабаатай олон үгэнүүд үсөөн хэрэглэгдэдэг боложо, мартагдахын туйлдаа хүрэншо. Зарим үгэнүүдэй удхые зон мэдэхэгүй байна. Соёл болбосоролой, бурхан шажанай хэргэгдэжэ байһан үедэ зондоо

"ШЭДИТЭ ЭРХИТЭЙ" ТАНИЛСАЛГА

Буряад Республикын 1-дэхи үндэһэн лицей интернадай актыва зал соо Любовь Бимбаевна Намжилоной "Шэдитэ эрхи" гэхэн номтой танилсалга ноябриин 12-ой үдэр үнгэргэбэ. Олон тоото эрдэмтэд, багшанар, лицей-интернадай хурагшад, Любовь Бимбаевнагай шотагаархин эндэ сугларжа, шэпэ ном тухай хөөрөлдөө эмхидхэн байһа. Бүгдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй вице-президент Б.Д. Баяртуев тус үдэшые хүтэлбэрилөө.

Намжилон, З. Бардуева ба бусад нүхэд үгэ хэлэхэдэ, Л.Н. Намжилоной суглуулажа согсолгон энэ номой ехэ удха шанартайе, хүн зондо тухатайе тэмдэглэе. Үгэ хэлэхэн хүн бүхэн хани халуун амаршалгануудаа авторта хүргөөд, һайн һайханиие хүсэжэ, арад зондо тухатай, удха түгэлдэр үшөө олон номуудые бэшэжэ хэблүүлхыень хүсэбэ. Эндэ ном тухай тобшо тэдыгээр хэлэхэ дуран хүрэнэ. "Шэдитэ эрхи" соо буряад зоной шүтэдэг Буддын шажанда

тухатай юумэ хэжэ, хуушарһан үгэнүүдэй удхыень тайлбарилжа, тэрэ нэрэ томьёонуудые суглуулаад, хэблүүлхэ гэжэ шийдээ нэм, - гэжэ "Шэдитэ эрхиин" автор Л.Н. Намжилон хөөрэнэ. Тус ном өөрынгоо уншагшадые заатагүй олохо байха. ... Уянгата дуунуудшые, уран шүлэгүүдшые энэ үдэшэдэ эдэлэе. Нүхэсэлэй оршон байдалда үнгэрһэн энэ хэмжээ ябуулгада үндэр сэгнэлтэ үгтөө гээд онсолөө. Б. БАЛДАНОВ. БГУ-гай II курсын оюутан.

ЕРЭЭДҮЙН БАГШАНАР ДҮЙ ДҮРШЭЛӨВ НЭМЭЭНЭ

Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй V курсын оюутаг практикая гаража эхилэнхэй. Улаан-Үдэ хотын олон хургуулинуудта, онсолбол, 51-дэхи, 33-дахи, 41-дэхи, 3-дахи лингвистическэ гимназида, үндэһэнэй 1-дэхи лицей-интернада, 29-дэхи буряад гимназида болон эрдэмэй бусадшые эмхи зургаануудта залуу багшанар дээдэ хургуулида үзэһэн, габанаана хэрэг дээрэн бөлүүлэжэ туршана. Тиихэдэ Түнхэнэй, Хэжэнгын, Захаминай, Яруунын, Зэдын ба бусадшые аймагуудай, Усть-Ордын болон Агын автономито округуудай хургуулинуудта 5-дахи курсын оюутаг эльгээгдэнхэй.

Урда жэлнүүдэй практикануудта орходоо, мүнөө жэлэйхи нэгэ бага ондооног. Ушар юуб гэхэдэ, БГУ-гай дэргэдэ нээгдэн багшын эрдэм олгодог институтай (толгойлогшонь-педагогикын эрдэмэй доктор, профессор Н.В. Языкова) мэргэжэлтэдэй зохиһон шэнэ програмаар оюутаг практикая гараха юм. Байгша оной эсэс бологор үргэлжэлхэ тус хэмжээ ябуулгыгаа дүүрэгэр, буряад факультэдэй V курсын оюутан бүхэн 15-20 дээдын шанарай хэшээл үнгэргэхэ зэргэтэй. Гадна, "хамгаалгын" нэгэ хэшээл хүн бүхэн үнгэргэхэ ёһотой юм. Ерээдүйн багшанарай бэлэн бэнэ хэрэгтэ амжалта хүсэе. Б. БАДМАСАНЖИН.

Үнгэрһэн гурбан үдэрэй туршада республика доторнай 195 гэмтэ ябадал гаргагдаба. Тэдэнэй 130-ниинь элирүүлэгдэн тодорхойлогдож, хэмжээнүүд абтаа. Энэл хугасаада 92 хулгай хэгдээ, дээрмэдэн добтолхо 17 ушар үзэгдөө, наркотическа бодосуудтай холбоотой 8 гэмтэ ябадал гаргагдаа. Тиихэдэ гурбахан үдэрэй туршада 5 автомашина хулуугдажа, нэгэниинь лэ оллоо, 7 буу милициин хүдэлмэрилэгшэд буляан абтаа.

МҮНГЭТЭЙ ГЭЖЭ МЭДЭНЭЛ ХАШ

Мүнгэ зөөритэй хүнүүдые "агнан" доромжолхо ушарнууд һүүлэй үедэ олошорно. Мэдэһэн лэ хүнүүд эдэ ябадалнуудта хабаадана гэжэ хэлэхээр лэ ха. Жэшэнь, Улаан-Үдын Восточный хууринда ажаһуудаг П. гэгшэ гэртээ 50 миллион түхэриг баряад байна гэжэ дүтын лэ хүнүүдхэ, хүршэнэрһөөнь гү, али булын "нүхэдһөө" бэлэ хэн мэдэбэ гээшэб. Гэхэтэй, үглөөнэй 8 сагта нюурнуудтаа баг үмдэһэн 3 танигдаагүй дээрмэшэд тэрэнэй гэртэ хүсөөр орожо, гэртэй эзэниие пистоледээр занан хүлээд, байһан мүнгыень үбэртлөөд арилаа. Баһал иимэ ушар Улаан-Үдын Заречнэ хууринда болобо. Б. гэгшэ гэртэй эзэн эхэнэрэй мэдүүлхэнэй ёһоор, үдэшин 10 час хахад багаар 4 эршүүл гэртэйнь үдые эблээд буу шуугаар айлгажа, бээдэшни хүрэхэбди гэжэ занаж, 19 миллион түхэригын "хуладхаа". Энэ гэмтэ ябадалаар И. ба Д. хоёр хэжэглэгдэнэ гэжэ милициин хүдэлмэрилэгшэд мэдээсэнэ.

МАРИХУАНА ОЛДОБО

Наркотическа бодосуудые хэрэглэхэ, тэдэниие үйлдбэрилэн худалдаха, ондоо тээхэ асарха ушарнуудай улам бүри хүжэржэ байһан баримта олоной ханаае зобооно. Илангаяа эдир залуу үетэниие энэ муухай, аюултай ябадалда олоорнь хабаадуулжа байһан үзэгдэл жэһыдхэ хүргэнэ. Энэ бодосой амта нэгэшые дахин үзэһэн хүн, саанадаа тэрээндэ татуулан, шадал хулатайхан хүн байбал, эсэргүүсэхэ арга боломжогүй хосордог юм гэжэ олондо мэдээжэ ааб даа. Тиихэдэ, эдэ бодосуудые худалдаха гээшэ олзотой хэрэг гэжэ "амтыень" мэдэһэн хүйхэрнүүд үдэр һүнигүй харахэрэгэ ябуулаар. Хольшые холо гэнгүй, харгышые уга гэнгүй, хуулиһаашые нэргылхээ тоодоггүй тэдэнэрэй олониинь баригдажал, элирүүлэгдэжэ байдаг. Жэшэнь, хаяхана Улаан-Үдын Борсоевой нэрэмжэ гудамжаар ябаһан ГАЗ-24 түхээлэй машина милициин хүдэлмэрилэгшэдэй байлгаад нэгэжэхэдэнь... аяар 10 килограмм марихуана олдобо ха юм. Гол түлэб үгтэнгөөр лэ хэгдэһэн бодосууд республикадамнай дэлгэрэнхэй гэгдэдэгшые хаа, бага бэлэ хэмжээнэй энэ бодосой би болон ушарһаа нэргылхээр лэ байна. Мухар-Шэбэрэй Балта хууриной хоншон К. гэгшынэ 2 килограмм үтэнэг мүн лэ олдобо. Тушаан боложо паспортын гурим сахиха талаар шалгалтын үедэ энэ бодос олдоһон байха юм. Ямар зоригоотойгоор тэрэниие бэлдэһэнэ, нюужа байһанаа хоншон гайлбарилхааа гадна, хувлиин ёһоор харюусаха болоно.

ХУУРМАГ СААРХАНДА ҮНЭНШӨӨД

"Эктион" гэжэ хизаарлагдамал харюусалгагай хамтаралай директор мүнөө болотор толгойгоо тоншодог байха юм. Ушарын гэхэдэ, энэ жэлэй июль һарын 10-да Мухар-Шэбэрэй Сагаан-Нур ногагай "Алиса" гэжэ фермерскэ ажахын хүтэлбэрилэгшэб гэжэ нэгэ һөөл "илдамхан" эхэнэр тус фирмэлээ 4 миллион түхэригэй эдэ хоолой зүйлнүүдые һүүлдэн тоосохоор абаһан байгаа. Энэ фирмын директор, тэрэнэй эрэн марианаар будагдан илдамхан нюуртань этигэб бэлэ, харин эгээл энэ ажахын хүтэлбэрилэгшэ гэхэн эдэб тамгатай үнэмшэлгэ саархануудтань нэншлэһэн байгаа бшуу. Тээд үнэ сагай үнгэршэхэдэ, үри шэриее үнэхээр тэрэнэй ошоходонь "илдамхан" эхэнэршые, "Алиса" ажахыные үгы байшоо.

ХАРГЫН АЮУЛНУУД

Хари гүрэнүүдэй ялаб-садаб гоё машинанууд халхи татан хотынмай үйлсэнүүдээр урагна хойшоо олоор гүйлгэдээт болонхой. Тээд харгын аюулнууд олон. Илангаяа Улаан-Үдымнай хонхор-янхар үйлсэнүүд, халгуухай, саһа мүльһөөр хушагдан харгынүүд болон бусадшые гай тодор үзүүлдэг "зүйлнүүд" дүүрэн. Бүри хаяхана "Тойота-Камри", түхээлэй хүнгэн машиные Жердевой нэрэмжэтэ үйлсөөр жолоодожо ябаһан Г. гэгш үрдаһаань ерэжэ ябаһан МАЗ түхээлэй томо машинын харгы дээрэ гэнгэ гаража, тэрэнтэй мүргэлдэшэбэ. Түргэн ябаһан машинанууд айхабтар шангаар "уулзажа", одоошые аймшагтай аюул болоо. Жолоошон, хажуудань хуугаад ябаһан гурбан хүнэй нэгэниинь тэрэ дороо һаһа бараһан байна. Хоёрын мүнөө больницада. Энэ үдэр Улаан-Үдын Южны хууринда "Жигули" түхээлэй машинаар ябаһан жолоошон, харгын нугалга һайнаар гаража шадахгүй байһанайлгаа тудлоо, хажуудань ургажа байһан модоной бүхыень үзэхэ баатай болоо хэн. Авто-хүлэгэйнгөө "хамарые" тэрэ һайтар намабашые, үтэр түргэн тэндэһэ арилаа бшуу. Гансал муун гэхэдэ, хуугаад ябаһан 11-дэхи классай хурагша С. гэгшые (толгойн гэмтээд байгашые һаань) тэрэ орхөөд ябаһан байгаа. Гэртээ зүг ороод байхадань ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд хойноһонь гүйлгэдэн ерэнэн байха юм. В. ШАГДУРОВ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕКТИВ: С.Д.РИПЧИНОВ (редакторай орлогшон), Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (харюусалга секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентты ба Правительствоын аппарат), Д.Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), ганагуудые даагшад: Г.Х.ДАШЕЕВА, Ц.Ц. ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Т.В.САМБЬЛОВА, В.И.ЛИНТАЕВ (хэблээлэй директор).</p>	<p>Манай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландаршвиллин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газегын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблээлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.</p> <p>Индекс 50901.</p> <p>Хэлэг 4317.</p> <p>Хэблээлдэ гусаагдалан саг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типография" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдэ.</p> <p>Директортын телефон: 2-40-45.</p> <p>Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэдэ абтанхай.</p> <p>Заказ № 78100.</p>
---	---	---	--

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалга секретарин - 2-50-52, секретарида - 2-62-62, ганагууд үндэһэнэй болон политическэ асуудалнуудаар - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-34-05, экономикын - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой болон түүхын - 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, залуушуулай, оюутанай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрин - 2-54-93 (даагшань), 2-69-58, мэдээлэй болон соносолой 2-66-76, 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна гүбэй - 2-66-76.